

Megint előlről

ÚJ HELYÜNKÖN, A RÁKOSKERTI MŰVELŐDÉSI KLUBBAN

Szeifner Ferencné írása

Új otthonával, a rákoskerti klubhelyiséggel 1979. január 5-én találkozik a csoport. A társaság vegyes érzelmekkel fogadta a kopár termet. A fiúk estek kétségbe kevésbé – sőt, máris elfogta őket az alkotó lendület, elkezdtek tervezgetni. Néhányan annak az előnyeit mérlegelték, mennyire megkönnyíti majd a közönségszervezést, hogy az autóbuszmegállótól nem kell majd nézőinknek negyedórát gyalogolniuk, mint az Edző téren. Ám azok, akiket stúdiós élményeik az Edző térhez kötöttek, vigasztalanok voltak régi színpadunk miatt.

A kényszerű „csináld magad!” – mozgalom rendkívül jó hatással volt a kollektíva összeforrására. Egészen spontán módon, minden erőltetés nélkül kibontakozott a gárdában a kezdeményezőképeség.

Amíg az ígért körfüggöny elkészül, Mártz Tibi nagyon kivihető javaslattal állt elő. Vegyünk farostlemezt, aránylag olcsó, építsünk belőle paravánokat! Ideiglenesen megoldjuk velük a takarást, később jó lesz díszletnek. Az ő apukája asztalos – majd megkéri, hogy segítsen a költségek kiszámításában és a kivitelezésben.

Mártz Tibi néhány társával, Síklaki Antival és Marosi Zolival maga ugrott neki a munkának. Néhány óra alatt a három fiú két paravánt készített: egyet, amely kifelé s egyet, amely befelé nyílik. Azt hiszem, már régen volt a csoportnak ilyen lelkesen és féltve őrzött holmija.

A szép függönyünk az Edző téren maradt, de a fekete sötétítőket elhoztuk – ezekkel takartuk le a paravánokat. Átkerültek a dobogóink, a szekrényünk meg a díszleteink is. A

magnót a fiúk nem bízták a szállítómunkásokra – kézben cipelték át a jégpályának is beillő síkos úton. Átkerültek a reflektorok is, és a klubvezető elintézte, hogy két héten belül felszereljük a kapcsolótáblával együtt. Átszállítottuk és felhangoltattuk az Edző téri ócska zongorát is.

Úgy terveztük, új bemutatót csak akkor tartunk, ha meglesz az új függönyünk. Az anyagot már megvásároltuk: gyönyörű, fahéjszínű, selymes tapintású drapériát, saját anyagából beleszótt, matt kockákkal. A függönyöket Timár Tibi anyukája, Teri néni és nagymamája, Gizus mama varrta.

Most már csak a függőnytartó vasrudak felszerelését kellett megoldani. Nem a nyersanyaggal volt probléma – a rudakat megvettük –, hanem a munkával. A betonföldémbe szögbelevővel kellett fölerősíteni a függőnytartó bilincseket, ez pedig házilag megoldhatatlan. Tapasztalataimból okulva magam vettem kézbe a dolgot: megbeszéltem egyik tanítványom édesapjával, a Rákosvölgye MGTSZ egyik vezetőjével, hogy a szövetkezet társadalmi munkában felszereli nekünk a függőnyt. Pontos tervrajzot készítettünk, a vasanyagot is eljuttattuk a műhelybe, ám a kivitelezés egyre késett. Hogy kinek a hibájából, azt éppoly nehéz eldönteni, mint hogy kinek fütyül a fülemüle Arany János közismert költeményében. Ajándék lónak ne nézd a fogát – társadalmi munkát nem illik hajkurászni!

A rákoskerti klubnak – bármilyen hihetetlen – nincs telefonja, s mikor a szerelők találmomra felvonultak, éppen úgy adódott, hogy a házat zárva találták. Félő volt, hogy elkezdődnek az aratási munkák, s akkor az egész függönyhistória öszre tolódik. A hátsó takaró körfüggöny felszerelését végül is októberre sikerült megoldani. (Sajnálatos, hogy a csoport valamelyik szakmailag hozzáértő tagjának nem sikerült találkoznia személyesen is a szerelőkkel, így ugyanis ők – járta-

nok lévén a színházi szakterületen – az elő-függőnyt húzhatatlanra készítették. A függőny mozgíthatóságát azok a vasbilincsek akadályozták meg, amelyek 10-15 centiméterenként a mennyezetbe vannak erősítve. Így ezt később korrigálnunk kellett!

MESÉK FELNŐTTEKNEK

(Brecht-műsor)

Vidám, szatirikus összeállítás Brecht néhány ismert darabjából (Koldusopera, Puntila úr és szolgálja, Matti, Svejka a második világháborúban).

Összeállításunk címe sokat elárul a nagy német drámaíró módszereiből. Brecht szereti az izzóan aktuális, kényes társadalmi problémákat feszegetni, de a kiindulópont nála mindig a mese. A történetet onnan veszi, ahol találja, hisz számára az mindig a pél-

Jelenet a Koldusoperából: Bicska Maxi (Timár Tibor) és Polly (Szeifner Judit)

Jelenet a Puntila úr és szolgálja, Mattiból: középen Puntila (Timár Tibor), körülötte a kurgélai menyasszonyok (Burján Katalin, Burkovits Ágnes, Szeifner Katalin)

dázat eszköze. A Koldusopera alapja John Gay 18. századi angol szerző hasonló című vígjátéka, a Puntila úré egy finn népi anekdota, a Szejka pedig Hašek híres regénye. Az ismert történetek feldolgozása azonban mindig merőben egyéni és céltudatos.

A jelenetekből sokféle megvilágításban kibontakozik a központi gondolatmenet: a kisembernek csak látszólagos és rövid távú előny, ha a közösség rovására próbál élelmes lenni vagy a hatalmon levőkkel akar egy tálból cseresznyézni.

Az előadás igyekszik megcáfolni egy babonát: nevezetesen azt, hogy Brecht az átlagos műveltségű néző számára túl elvont, nehezen megközelíthető. Brecht ugyanis soha nem egyetemi katedráról szól a közönséghez, hanem a vásári mutatványosok hársány hangján, a plakát világosságával és hatásosságával, s közben gondolkodásra is serkent.

1979–1980

AMATŐR MŰVÉSZETI TOVÁBBKÉPZŐ TÁBOR BALATONSZEMESEN

Timár Tibor élménybeszámolója

Csoportunk hat tagja részt vehetett a balatonszemesei művészeti képzőtáborban (1979. július 7. – 12.). Színpadunk az alábbi tagokat delegálta: Ács Gabriella, Kmetz Éva, Lukács Klára, Mártz Tibor, Pápai Erika, Timár Tibor. A táborban igen intenzív, hasznos és élvezetes alkotómunkában és képzésben vettek részt a fiatal amatőr színjátszók. Sok gyümölcsözőnek ígérkező kapcsolatot kötöttünk, s örömmel elmondhatjuk, hogy a helyszínen rendezett műsorokban az Ascher gárdája az élvonalban szerepelt.

Néhány szó az előzetes szervezésről! Annyit tudtunk, hogy valahol a Déli pályaudvaron lesz a találkozó a táborozók számára. A szervezők szerint a helyszínen hatalmas transzparens fogja majd a tudtunkra adni, melyik is a mi vonatunk. Mondanom sem kell, hogy tíz perccel az indulás előtt még egy fia transzparenst nem láttunk, ezzel szemben idegesen rohángásztunk fel alá a pályaudvaron. (Utóbb kiderült, több száz táborozó sorstársunk rohángászott hasonló tanácsalansággal.) Végül találmásra megkérdeztük egy vasutastól, van-e valamelyik balatoni vonaton a művészeti táborozók számára foglalt kocsí. Szerencsére volt. Az utolsó pillanatban szálltunk fel, amikor Kmetz Évi már csaknem összeroskadt a csomagjaitól és az idegességtől. Négyen voltunk az Ascherből: Ács Gabi, Kmetz Évi, Mártz Tibi meg én. Lukács Klári egy nappal később jött utánunk, Pápai Erika pedig, akinak a neve az eredeti listáról lemaradt (hivatalosan csak öt főt delegáltunk), kocsival

jött utánunk azzal, hogy szerencsét próbál: ha jut még egy üres hely, ott marad.

Azt már említenem is felesleges, hogy Balatonszemesen egy lélek sem várt bennünket az állomáson, így hát találmásra elindultunk keresni a beharangozott faházastábor, amelyről utóbb kiderült, hogy egyáltalán nem faházast, de legalább tábor. Olyan volt a helyzet, mint az „Átkelt a vándor az atomkoron” című hajdani műsorunkban:

„– Hova megy ez a tengernyi ember?

– Énutánam és teutánad.

– Vajon nem tudják, hogy mi sem tudjuk, hová megyünk?”

Kész csoda – s az előzményekből egyáltalán nem következik –, hogy a tábor egész időtartama alatt kiválóan éreztük magunkat, sőt állítom, hogy a lehető leghasznosabban töltöttük el ezt a hat napot: nagyon sokat tanultunk mindnyájan!

A résztvevők között akadtak elégedetlenek, akik nem tudták eldönteni, üdülni vagy tanulni jöttek-e, ám az „Ascher” tagjai nem tartoztak közéjük. Szerencse, hogy nem volt a szokásos balatoni kánikula, úgyhogy nem is hiányzott a fürdés – mert alig volt szabadidőnk.

Mikor megkaptuk a stencilezett programot, magam is meglepődtem. Reggel 8-tól 12-ig foglalkozás, 12-től 16-ig ebédszünet, pihenés, 16-tól 18-ig foglalkozás, 18-tól 19-ig vacsora, 19-től pedig amatőr együttesek bemutatói.

A foglalkozásoknak két típusát lehetett megkülönböztetni: voltak elméleti előadások és gyakorlati képzések – az utóbbiról érdemes bővebben szólni, mert igen hasznosnak bizonyultak.

A tábor több csoportra osztották: volt három színpad, egy pantomim-, egy ének- és egy tánccsoport. Az azonos együttesekből érkezett embereket lehetőség szerint különböző csoportokba szórták szét – így jobban megvalósult a tábor célja: ismerjünk

Középen Timár Tibort instruálják a pantomimfoglalkozáson

meg minél több színpadot és munkamódszert, s próbáljuk ki, ilyen heterogén társaságból mit lehet kihozni hat nap alatt. Ugyanis minden csoport egy-egy jelenetre készült vezetője irányításával, rendezésével. A vezetők többsége a Pincészínházból került ki.

Ács Gabiék csoportja például Az emberke tragédiájából dolgozott fel egy részt (Gabi játszotta Évit); Kmetz Éviék „A csudálatos Mary” című meseregényből dolgoztak fel egy jelenetet Évával a címszerepben, mi pedig a Micimackóból választottuk ki azt a jelenetet, ahol Zsebibabát ellopják Kangától.

Minden csoportban volt jobb és gyengébb játékos egyaránt. Ismerkedésképpen elő kellett adnunk valamit, majd „etüdözés” következett (szituációs gyakorlatok), s így alakult ki végül a szereposztás. (A Micimackóban Timár Tibi Bagoly szerepét, Mártz Tibi Fülest, Pápai Erika pedig Nyuszit kapta.)

A legfőbb tanulság számomra, hogy a szinte lehetetlennek tűnő feladatot (mind-egyik műsorszámban voltak dal- és táncbetétek is) igen jól meg lehet oldani ilyen rövid

idő alatt is, s ehhez nem kell más, csak egy kiváló rendező, aki mindig pontosan tudja, mit akar csinálni, s aki a vafegyelem ellenére is oldott, jó próbahangulatot teremt. El lehet lesni például olyan apróságokat is, hogyan lehet tökéletesen megtanítani három dalt zongorakisérettel egy erősen közepes muzikalitású társaságnak, s még sorolhatnám...

A jelenetek próbáin kívül voltak még beszéd-, mozgás- és pantomimóráink is.

Nagyon hasznosnak érzem, hogy több csoporttal felvettük a kapcsolatot. A tábor végén hatalmas címcereberét vittünk végbe. Az sem mellékes szempont, hogy az „Ascher” fogalom lett – úgy érzem, mind a hatunkat nagyon jónak ítélték meg.

Természetesen jutott idő a szórakozásra is. Nemigen feküdtünk le korán, táncoltunk majdnem minden este, kirándultunk Siófokra.

Tartottak egy felmérést is, ahol a legkülönbözőbb kérdéseket tették fel a csoportokkal kapcsolatban – így próbálták átlagképet nyerni a budapesti színjátszó mozgálm helyzetéről.

SZÍNJÁTSZÓ TÁBORUNK SZEGEDEN

Szeifner Ferencné beszámolója

A tábor helyét illetőleg a választás azért esett éppen a Tisza-parti városra, mert a szegedi Tanárképző Főiskola – régi tagunk, Tolnai Kati közvetítésével – meghívta a Brecht-műsört a nyári építőtáboruk klubjába.

A szállás a szegedi campingben volt. Az első éjszaka két faházat béreltünk. Közvetlenül az előadás időszakában a Tanárképző Főiskola vendégei voltunk az Irinyi Kollégiumban. A hátralévő három napra visszatértünk a campingbe, s mivel az idő derűsebbre fordult, felvertük a magunkkal hozott sátrakat.

A délutánok vidám és hasznos stúdiógyakorlatokkal teltek el, amelyek célja: mozgataink tudatosítása, a reprodukív emlékezés és a megfigyelőkészség fejlesztése a mozgás terén. Bekötött szemmel ki kell tapogatni egy „szoborcsoporthot”, azután levenni a szemről a kendőt, s emlékeztetből újra „megépíteni”.

„Szobrászkodással” kapcsolatos egy má-

sik gyakorlat is: a csoport egyik fele szabadon választott témájú élőképet alakít ki (például rabszolgapiac), a csoport másik felének pedig rövid megfigyelés után reprodukálni kell a látott jelenet pontos mását.

Igen mulatságos és népszerű feladat a „Bogozd a csomót!”. A társaság körben áll, és anélkül, hogy egymás kezét elengedné, minél képtelenebbül „összecsomózódik”. Egyvalakinek a mozdulatok rendszerének pontos követése alapján ki kell a csomót bogozni.

Ami a szegedi fellépést illeti, a jó próbák ellenére minden feltétel megvolt, hogy nagyon rossz előadást produkáljunk. Ugyanis a keresztbe szervezés miatt elterjedt a híre, hogy a műsor elmarad, mire több tagunk – köztük Timár Tibi – lefeküdt aludni. Arra a híre ugrott ki lélekszakadva az ágyból, hogy bent ül a közönség. Körülbelül százötven ember szorongott a hatvan-hetven személyre méretezett klubteremben, még a színpadtéren is ültek. Mindezek ellenére (vagy éppen ezért?) a szegedi Brecht-előadás egyike volt a legjobbaknak, de ami ezt a műsört illeti, mindenképp magasan tartja az első helyet.

Stúdiógyakorlat a szegedi színjátszó táborban

SZERVEZÉSI ÚJÍTÁSOK

Nagyszerűen bevált a nyári táborban hozott határozat, miszerint minden előadásnak külön felelős közönség szervezője van. Nagy meglepetésünkre az elveszettnek hitt közönségbázis, a Fürst Gimnázium feléledt tetszhalálából.

Timár Tibor javaslatára határozat született az előadások külső körülményeinek jobb megszervezéséről, ugyanis a külsőségek, a színházi körülmények igen sokat számítanak egy előadás összehatásában. Ezért az aktuális darabban nem szereplő tagokból ruhatári ügyeletet, jegyszedőket és külső ügyeletet szervezünk.

MEZEI ÉVA RENDEZŐ LÁTOGATÁSA SZÍNPADUNKNÁL

Szeifner Ferencné beszámolója

Vendégül láttuk 1979 decemberében Mezei Éva rendezőt, aki már régebről – a „Gitárszólo” meg a „Mese a többszázról” című „utcaszínházi” műsorunk kapcsán – ismeri a csoportot. Ő kérte, hogy hívjuk össze egy beszélgetésre a társulatot, minthogy egy referátumhoz gyűjt anyagot az amatőr csoportok életéről. A beszélgetés nemcsak ropant kellemes, de tanulságos is volt, minthogy közben felelnünk kellett egy sereg olyan kérdésre, amelyet sűrűbben kéne feltennünk önmagunknak.

A rendezőnő ezúttal nem elsősorban a tartalmi munka érdekelte, hanem viszonyunk a külvilággal:

Mennyire érdeklődik a környezetünk (család, iskola, munkahely) a tevékenységünk iránt, és hogyan fogadják?

Milyen egyéb érdeklődési területünk van még a színjátszáson kívül? Ezek között körülbelül hányadik a csoport a fontossági sorrendben?

Mik a további terveink? Milyen kapcsolat-

ban vannak ezek – ha vannak – a csoportban végzett tevékenységgel?

Milyen szempontok vezettek elsődlegesen, amikor beléptél a csoportba (szórakozás, közösség, művelődés, az irodalom szeretete, önkifejezési vágy, hivatástudat, agitatív, illetve népművelő szándékok)?

Mezei Évát érdekelte még a csoport belső élete, az összetartozás mélysége és természete, a próbák és előadások légköre. Igen érdekes és egyedi vonásnak tartotta színpadunknál az erős pedagógiai irányultságot. (Az elmúlt esztendőben a tagok döntő többsége pedagógiai felsőoktatási intézményekbe jelentkezett, s a jelenlegi tagságnak is több mint a fele hasonló terveket táplál alternatív megoldásként vagy kizárólagosan.)

THORBJÖRN EGNER – CSETÉNYI ANIKÓ: A HÁROM JÓSZÍVŰ RABLÓ (zenés mesejáték)

A messzi északon, Norvégiában található a világ legbékésebb városkája, Kardamóm. Arról nevezetes, hogy csupa jó ember lakik benne. Ám egyszer csak váratlan esemény zavarja meg a derék polgárok nyugalma. Há-

Jeszper (Szeifner Katalin), Jonatán (Szeifner Judit) és Kaszper (Burkovits Zsuzsa)

Játék a sötétben: Miss Furnival (Burkovits Ágnes), Harold (Marosi Zoltán), Clea (Pápai Erika), Brindsley (Mártz Tibor), Carol (Ács Gabriella)

rom jómadár – három rabló költözik a város határában épült, elhagyott kis házba, és mindent elemelnek, ami mozdítható. Amúgy jószívűek, szeretik egymást, a szép muzsikát, a vidámságot, csak éppen dolgozni és mosakodni nem szeretnek. Kinek sikerül végül is megváltoztatni őket: a kardos-katonás Zsófi kisasszonynak vagy a jószágos rendőrházaspárnak? Erről szól a norvég meseíró kacagtató gyermekregényéből készült mesejáték.

Nagyon nagy sikerük volt a táncoknak: Kaszper rablóvezér és a rendbiztosné polkájának, valamint a charlestonnak és a szíámi tangónak, amit Jeszper járt Zsófi nénivel fergeteges tempóban. A táncok koreográfiálásában a szakmai tanácsadónk megint dr. Zsigmond Lászlóné, Irénke néni volt, aki korábban a Gitárszóló táncainak betanításában is segített.

PETER SHAFFER: BLACK COMEDY, AVAGY JÁTÉK A SÖTÉTBEN (vígjáték)

A színdarab helyszínén váratlanul rövidzárlat keletkezik. A nézők látják a szereplőket, de ők nem látják egymást; tapogatózva járnak-kelnek, összecserélik a gínes poharat a limonádéval, de összecserélik egymást is. És ha az ember túl sok gínt tölt a pohárba, és túl sokáig néz szembe önmagával a sötétben, könnyen elszakad az a pókháló-finom fonál, ami a komédiát a drámától elválasztja.

S hogy miért lát a néző a sötétben? Mint-hogy a fényhatás éppúgy tótágast áll, mint a darabban minden: a színpadon akkor lesz ismét vaksötét (a darab végén), mikor sikerül megjavítani a rövidzárlatot.

Ez a fordított viszony fény és sötétség kö-

zött már elvezet a darab mélyebb szándékaihoz. Azok a szereplők, akik korábban kétségbeesve telefonáltak villanszerelőért, a végén attól rettegnek: mi lesz, ha felgyullad a villany. Az ember igazi eleme ugyanis a sötétség: amikor nem látják, nem alakoskodik, tehát megmutatkozik az igazi arca. Egyórás rövidzárlat kell ahhoz, hogy Brindsley, a fiatal szobrász világosan lásson: egész este hazudott önmagának. Nem arra vágyik ő, hogy külön milliomosok és buta, de gazdag kispolgári lányok segítségével érvényesüljön, hanem hogy a maga erejével bonthassa ki a tehetségét Clea oldalán. Clea szerelme nem vattacukor – mellette szakadatlan vita és harc az élet, neki nincs érzéke az önámításhoz meg a hízelgéshez, „körülbelül olyan gyengéd, mint egy zsilettpenge”, de az egész társaságban ő nem fél egyedül attól, hogy hamarosan világos lesz.

Az Ascher Színpadnak régen volt ilyen sikerdarabja. Köszönhető ez a szerencsés választásnak, hisz a darab nagyszerű humora rendkívül alkalmas arra, hogy még a járatlanabb nézőkkel is megszerettesse a színházat; továbbá Timár Tibor kitűnő rendezésének, aki a humoros helyzetek adta lehetőségeket maximálisan kiaknázza, rendkívüli

Brindsley (Mártz Tibor), Clea (Pápai Erika)

gonddal építve fel az előadást; s nem utolsósorban a szereplők teljesítményének, akik mind a heten élő, bővérű figurát teremtettek a jól megírt szerepekből.

A „Black Comedy” nemcsak átgondolt szerepépítkezést, hanem komoly technikai előkészületeket, mozgásgyakorlatokat is igényelt a társulat tagjaitól. Mert nem könnyű a tájékozódás a sötétben, ha „az a bigyusz, amit röpke mosollyal főkapcsolónak neveznek”, váratlanul felmondja a szolgálatot.

Brindsley (Mártz Tibor), Harold (Marosi Zoltán), Melket ezredes (Király András), Carol (Ács Gabriella)

EZÜSTÖT NYERTÜNK

Timár Tibor beszámolója

Ha ezt a szót: „minősítés” kiejtjük az amatőr színjátszó mozgalomban, mindenképp egyes érzelmekkel találkozunk. Kétségkívül megvannak ennek a kétvétenként lebonyolítandó rendszernek az előnyei és hátrányai. Eddig az Ascher Színpad nem volt túl szerencsés a minősítéseken. Az alapminősítéseken ugyan látványos sikerekre, de az országos minősítéseken már csak langyos előadásokra, túlfeszített idegállapotra, elemző arcokra emlékszem vissza. Egy biztos: az „Aschert” megismerték, jegyezték a szakmában eddig is, de ennél sokkal többet nem értünk el. Az idén megtört a jég.

Az idei minősítés sokkal szervezettebb volt az eddigieknél. Szóbeli tájékoztató előzte meg, amelyen kiderült, hogy végre színházi körülmények között mutathatják meg profiljukat az együttesek. Ebben az évben nem a Fővárosi Művelődési Házban, hanem a Pincészínházban léptünk fel. Nagyon jónak éreztem, hogy az együttesek megkapták a lehetőséget a helyszíni próbára, így a szereplők ismerkedhettek a színpad légkörével és a konkrét lehetőségeivel. (A Pincészínház színpada jóval mélyebb a mienknél, van előszínpaduk is, külön öltözőhelyiség; a technikai berendezés profi szintű.)

A Black Comedyvel neveztünk, hisz az eddigi előadások alapján egyértelműen sikerdarabnak könyvelhettük el. A közönségsiker azonban még nem jelent szakmai elismerést is. Sok mindentől félttem. Már előre hallottam az ellenérvet: „Ez a nagylélegzetű darab meghaladja az amatőr együttesek képességeit.” (A darabválasztástól amúgy is sok függ, ez bebizonyosodott az évek folyamán.) Az eddigi négy előadás jó hangulata, egyértelmű sikere miatt mégis bizakodtunk.

A gondos előkészítés ellenére a magyarországi népbetegség, a keresztbeszervezés az idén is majdnem halomba döntötte elképzeléseinket. A szóbeli előkészítésen kijelölték a márciusi minősítés három napját (8., 22. és 29.). Mi az utolsó alkalomra kértük magunkat. A Black Comedynél amúgy is vért izzadtam az egyeztetéssel. De akkor, amikor értesítettek, hogy március 29-ről 8-ra tettek bennünket, végképp nem tudtam, mitévő legyek. A levél öt nappal a fellépés előtt érkezett meg, az előadást lehetetlen volt megtartani. Ács Gabinak aznap országos táncversenye volt, Mártz Tibinek pedig előadása a Józsefvárosi Színházban. Gyors telefonok, rohangálás, szervezkedés. Kiderült, hogy 29-én meg a zsűri nem ér rá, tehát egyetlen lehetőség marad: 22-én kell szerepelnünk. Igen ám, de aznap meg Mártz Tibi egy tévéfilmet forgat! Gyors telefonok, rohangálás, szervezkedés újra...

Eredmény: Tibi megpróbál 17 órára kiérni (a minősítés 16 órakor kezdődik!) –, ha a végére kérjük magunkat, összejön a társaság. Esküszöm, egy színészegyeztetőben sincs nagyobb felfordulás, mint nálunk volt.

Délután négykor megtudtuk, hogy hét együttes fellépésére kerül sor, és mi az utolsók leszünk. Ennek örültem is, nem is. Utoljára fellépni azért jó, mert nem nekünk kell megteremtelnünk az alaphangulatot a nézőtérén. Attól azonban félttem, hogy túl későn kerülünk sora, s a közönség nagy része hazamegy. Félttem, hogy a sok izgalom rányomja majd a bélyegét az előadásra, de ezúttal valahogy a kuszaság ellenére minden jól alakult.

Meggyőződéseim, hogy a siker egyik feltétele az előadás megszervezése. A Pincészínházban nagyon rövid idő állt a kellékek előkészítésére: „otthon” erre körülbelül egy óra kellett – ott mindössze tizenöt percünk volt. A többi együttes a nézők szeme láttára szervezkedett, mi felküldtük őket az előtér-

be. Közben stúdiósaink műsorlapokat osztogattak. Így a rámolás villámgyorsan sikerült, s a megváltozott, látványos színpadkép a nézők elismerését is kivívta. Az egyetlen, de lényeges módosítás az itthonihoz képest, hogy a hálószobát nem hálóval jeleztük, hanem az előszínpadra telepítettük. Lehetőségünk volt a félhomály jelzésére is. Mivel csak én ismertem a szereplőkön kívül betéte a darabot, én vállaltam a fénytechnika kezelését.

Egyértelműen a mi előadásunknak volt a legnagyobb közönségsikere. A késői órára való tekintettel közvetlenül az előadás után került sor az értékelésre. Valószínűleg ez az oka, hogy nem alakult ki a végén a szokásos vita. A zsűri egyszemélyessé zsugorodott, mert Máté Lajos telefonon jelezte, hogy elakadt kocsival valahol az ország másik felében. Így mindenkinek el kellett fogadnia Keleti István szubjektív érvelését. Kiemelte, hogy az általa látott „Ascher-műsorok” közül ez volt eddig a legértékesebb. A Black Comedy színházszerű produkció. Ez egyrészt elismerés, másrészt „sértés”.

Elismerés, mert olyan összetett figurák jó szintű eljátszása, amelyek Kossuth-díjas művészeket is próbára tesznek, mindenképp dicséretes. A darab technikailag jó, az előadás ritmusa kielégítő, helyenként azért tempósabb lehetne. Nagyon fontos a biztos szövegtudás. Az előadás megszervezése is színházszerű volt. Ilyen – a szó igazi értelmében – színházi produkcióval a mércét feltétlenül magasra állítjuk, s ezzel önmagunkat csiszoljuk tökéletesre. Felhívta azonban figyelmünket ennek a színházszerűségnek a veszélyeire is. Szerinte jobb lenne, ha „színházi verseny” helyett olyan műsorpolitikát folytatnánk, amelyben igazi színdarabok mellett más jellegű darabokat is műsorra tűznénk, amelyek jobban illenek az amatőr mozgalom jellegéhez.

A minősítés eredménye:

A hét részvevő együttes közül kettő ezüst oklevelet, három bronz oklevelet kapott; aranyat nem adtak ki, két együttest nem minősítettek. Azt hiszem, joggal örülhetünk annak az elismerésnek, hogy az Ascher Oszkár Irodalmi Színpad az 1980-as országos minősítésen ezüst fokozatot nyert a Hevesi Sándor-kategóriában.

A hivatalos indoklás így hangzik: „A kis színpadon nagy színpadi fegyelemmel valóítják meg a mű követelte rengeteg mozgást. Érett, gyakorlott színjátszók, tudatos, gondos rendezés. Fogyatékoság egyes szereplők hajlama a túljátszásra (már-már ripacskodásra). Mindent összevéve a csoportnak évek óta legjobb produkciója ez, amely a „színházszerű” működés stílusvilágában – ott, ahol jogosultan léphet fel a színházpótlás igényével – teljes értékű teljesítményt jelent.”

A stúdiósok munkájának értékelése

(Szeifner Ferencné gondolatai)

Az első félévben az alapképzésre koncentráltunk (beszéd, mozgás, mimika, játék, vers, ritmusérzék), de mellette kisebb „bevetésekre”, egyéni fellépésekre is sor került.

Stúdiósaink megismerkedtek a kórusmunka technikájával és az emberi beszédhangban rejlő lehetőséggel, vokális effektusokkal. A második félévben már valódi, színpadra tervezett irodalmi összeállításra került sor. A „Hazádnak rendületlenül...” című műsorban a térérendezést, a verskoreografálást, a közös éneklést sajátíthatták el.

A hanggal és mozgással történő kifejezés után rátértünk a legösszetettebb feladatra: a színpadi játékkal történő kifejezés gyakorlati alkalmazására. Ennek a munkának a végterméke a „Szakadékok” című összeállítás. Amennyire a műsor egysége megengedte, arra is törekedtünk, hogy keretein belül a stú-

Elöl Szeifner Ferencné az 1979/80-as
évvadzáró társulati ülésen

diósok többféle játékstílus is kipróbáljanak: a jelzettől a naturálisig, az egyéni szerep-építkezéstől a tömegjelenetig.

Ennél a műsornál érett be véglegesen az a szemléletváltozás, amelyre az egész képzés során törekedtünk. Ugyanis a kezdő színját-szó, aki még nem bízik önmagában, mindent, amiről a darabban szó van, meg szeretne a nézőknek mutatni. A gyakorlott színját-szó viszont már tudja, hogy ez felesleges, hisz a színpadon csaknem mindent el lehet játszani – ha megfeszülünk, sem fog néhány darab deszka szakadéknak, villamosnak, vasúti töl-tésnek látszani, mindezt azonban a játé-kunkkal, a színpadi viselkedésünkkel el tud-juk róla hitetni. A stúdióképzés egyik fő célja ennek a színpadi alapállásnak a kialakítása.

Bízást elmondhatjuk, hogy a technikai ala-pozás megtörtént, a stúdió „színpadkész.” A további fejlődést a gyakorlat biztosítja, a kép-zés ezentúl a próbákon folyik tovább. Mert tévedés azt hinni, hogy a stúdióképzés egy út végét jelzi – ellenkezőleg: most fognak stú-diósaink először elindulni egy úton önállóan, kísérő nélkül. Az oktató már nem ül mellettük

a kocsiban, a jogosítvány a zsebükben, de ah-hoz, hogy biztonsággal uralják a járműüket, még le kell futniuk pár ezer kilométert. Van egy közhelyszerű, de ez esetben igaz mondás: „Ha tudom, hogy mit nem tudok, akkor már sokat tudok.” A stúdió nem termel készáru-t, de nyújt egy perspektívát és kifejleszt egy ér-zéket: hogy felismerjük saját gyengéinket; azonkívül nyújt egy bizonyos módszert – ho-gyan lehet ezeket a gyengéket kiküszöbölni.

A hetvenes évek elején, az amatőr mozga-lom virágkorában gomba módra elszaporod-tak az irodalmi színpadok, amelyek a társa-dalom különböző rétegeiben a közösség legiz-gatóbb kérdéseire keresték a választ új módszerekkel, gyakran öncélú modernke-déssel, de többnyire bátrabban és napraké-szebben, mint a hivatásos színház. Ehhez ké-pest a nyolcvanas évek fiatal amatőrje lényeg-esen mostohább körülmények között startol. Hosszú és bonyolult lenne az okát elemezni, de megállapíthatjuk mint tény, hogy tíz év alatt a köröttünk élő emberek problémaérzé-kenysége erősen beszűkült.

A felnőtt társadalomban ennek a lecsök-kent sugarú körnek a fókuszában az anyagi gyarapodás, a haszon áll. Pedig van egyéb ha-szon is, mint a fizetésemelés, a karrier egyen-getése; a személyiség fejlődését, a látókö-r tágulását, a baráti közösséget, a játék örömet akkor is hasznosnak érezhetjük, ha értéke fo-rintban nem is mérhető. Ám korunk betegsé-ge, a közöny, az emberi kapcsolatok silányu-lása a fiatalságot is megfertőzi.

Meggőződése, hogy a diszko klubokban nem a zene fülsiketítő hangereje a legaggasz-tóbb, hanem az a süket csönd, amit ez a zaj palástól; ami akkor támadna, ha elhallgatna, s kiderülne, hogy az egy közösségbe verődött fiataloknak nincs igénye a szóbeli kommuni-kációra, nem akarnak, nincs miről beszélget-niük egymással. A kór megfertőzi a leginti-mebb közösséget, a családot is. (Egy tizenegy éves fiú nemrégiben azt kérdezte tőlem az „Egy

estém otthon” című fogalmazás házi feladattal kapcsolatban: „Le kell írni a tévéműsort?”)

Ilyen körülmények között ma az amatőrök feladata nehezebb, hálátlanabb, ugyanakkor talán még fontosabb, mint régen. Ha sikerült elérnünk, hogy saját kifejezőeszközünkkel, a szép magyar szóval alkalmanként ötven-száz embert rábírjunk, hogy együtt nevéssen, együtt gondolkodjék, egyáltalán, hogy egy óra hosszat együtt figyeljen ugyanarra, nagyon sokat tettünk: a magunk lehetőségein belül mesterségesen életben tartjuk a kiveszőben levő emberi kapcsolatok egy töredékét mindaddig, amíg hathatósabb társadalmi segítség nem érkezik. Kosztolányi Dezső így jellemezte technokrata századunk csodáit: „Nagy csoda, hogy az emberek ma már drót nélkül is beszélni tudnak egymással, még nagyobb csoda, hogy drót segítségével beszélni tudnak egymással, de a legnagyobb csoda, hogy két ember, pusztán a szavak segítségével, beszélni tud egymással.” Ha ez igaz, kezünkben a legnagyobb csoda titka.

SAKADÉKOK

(két stúdiós évfolyam
közös vízgámműsora)

A műsor szakadékokról szól: mindennapi életünk tátongó szakadékairól. Szakadékokról, amelyeket a múlt hagyott ránk örököül; szakadékokról, amelyek a nagyváros elidegenítő környezetében képződnek újra; szakadékokról, amelyeket a kölcsönös bizalmatlanság, a „fortélyos félelem” ázott ember és ember között; a vágyaink és lehetőségeink közötti áthidalhatatlan szakadékról. A műsor részei:

„HAZÁDNAK RENDÜLETLENÜL...”

(verses összeállítás)

NAGY LAJOS: ORSZÁGÚTI KALAND

(novellafeldolgozás)

NAGY LAJOS: LYUKAS HARISNYA

(novellafeldolgozás)

TENNESSEE WILLIAMS: EZ A HÁZ BONTÁSRA VÁR (egyfelvonásos)

Két iskolakerülő gyerek sétál az iparvágányok között, a rakodó pályaudvar sivár és csúnya vidékén, és a képzeletük elkezd sárkányt eregetni. A bazári hazugságok még ügyetlenül is alig képesek elleplezni életük kilátástalanságát – a bontásra váró életüket a bontásra váró házak között –, számukra mégis örömet okoznak a csillogóan és naivan züllött, kitalált élmények, amelyekkel a maguk módján fellázadnak a realitás ellen.

Williams az életet sötétben látja; csak akkor érzi elviselhetőnek, ha illúzióinkkal kiszínezzük. Rokonszenve az öntelt, egészséges józanok helyett mindig a kitaláltaké, a betegké és a fantasztaké. Nem feltétlenül kell pesszimizmusában osztoznunk ahhoz, hogy mi is átérezzük: az embereken nem megbotránkozni kell, hanem segíteni. Amíg az ember megőrzi a „szépbe szőtt hitét”, addig nem sülyedhet olyan mélyre, hogy ember voltát elveszítse.

Willie (Burján Katalin), Tom (Medve Gábor)

1980–1981

BALATONSZEMESI MŰVÉSZETI TOBÁBBKÉPZŐ TÁBOR – MÁSODSZOR

A tavalyi hat delegált tag helyett az idén az Ascher Színpad tagjai közül mindenkinek a jelentkezését elfogadták (tizennégy fő). Egy jól sikerült csoportbemutatón ismét sikerült öregbítenünk az „Ascher” játéktudásának hírét: Nyerges András „Disznók” című játékát adtuk elő Timár Tibor rendezésében, Szódi Szilárd csoportvezető irányításával. Odüsszeusz modernizált változatában a férfiakat disznókká alacsonyító Kírké

csábos vállalati titkárnő képében jelenik meg. Legemlékezetesebb programjaink a táborban: Montágh Imre beszédtechnika előadása, Rajnai László bohóc mozgásorái, valamint Bányai Gábor vetített képes előadása a modern színházi törekvésekről.

SZAKONYI KÁROLY:

HA ITTHON MARADNÁL

(az előző évadban bemutatott,
„Szakadékok” című műsor új jelenete)

A szatíra nagyítóüvege kell ahhoz, hogy észrevegyük a szakadékokat, amelyet az egyik fél „természetesnek” tekintett önzése idéz elő két ember kapcsolatában, s a nevetés dinamitja, hogy ezt a szakadékot felrobbantsa.

Mozgásképzés a táborban: középén Ács Gabriella

HUBAY MIKLÓS:

LÉLEGZETVISSZAFOJTVA

(tragédia tánclépésekben – felújítás új szereposztással, az előző évadban bemutatott „Szakadékok” című műsor új jelenete)

A dráma fiatal hősei meg a jól szituált villatulajdonos házaspár között a szakadék korántsem olyan áthidalhatatlan, amilyennek első pillantásra tetszik – s ha a társadalom peremére szorult fiúnak lett volna elég mersze, hogy a maga útját végigjárja, rájöhetett volna, hogy a szembefutó utak valahol mindig találkoznak.

Lány (Lukács Klára), Fiú (Fejér András)

Az Ascher Oszkár Színpad

10 éves találkozója

1980. november 1.

(Szeifner Ferencné színpadvezető ünnepi beszéde az Ascher Színpad tízéves jubileumán – részletek)

Éppen tíz esztendeje annak, hogy színpadunk felvette Ascher Oszkár nevét. Ebből az alkalomból egy csoport lelkes diák színpadot épített a Fürst Sándor Gimnázium épületében. Ez a színpad, mindnyájunk féltett kincse és büszkesége, sok éven át otthont adott az alkotókedv és önkifejezési vágy kibontakozásának, és terjesztette az irodalom, a művészet szeretetét.

Azóta az alapító tagok jó része kiöregedett az iskolapadból, a régi színpad szétbontott deszkáit is praktikusabb célokra használták fel, ám a csoport szívósabbnak bizonyult önön alkotásánál. Ma is él, dolgozik, hatékonyabban és eredményesebben, mint valaha. Nevét ma már az élvonalban jegyzik Budapest amatőr együtteseinek között. Jelenlegi fenntartó szerve a Dózsa György Művelődési Központ, legfrissebb otthona a Rákoskerti Művelődési Klub.

A tízéves évfordulót szeretnénk az alkalomhoz illően megünnepelni – egybekötve az Ascher Oszkár Színpad régi és új tagjainak találkozójával.

Az ősi scholában közel négy esztendeje nem jártam – így az én képzeletem belső képernyőjére vetítve az első emeleten ma is sértetlenül, tíz évvel ezelőtti szépségében áll az az alkotás, amelyet mi – minden helyesírási szabálynak fittyet hányva – mindig csak nagybetűvel tudtunk leírni: SZÍNPAD. S a megszokás lassan azt is természetessé teszi, hogy a diákcsoportból félig-meddig kiöregedett Ascher Színpad időről időre megismétli a tíz évvel ezelőtti mutatványt: színpadot épít és szerel fel a XVII. kerület különböző pontjain: Rákosliget után az Edző téren, majd

körülbelül másfél éve jelenlegi helyünkön, jóval kevésbé impozáns körülmények között, s megeshet, hogy holnap ismét másutt kezdjük újra az egészet.

A tíz évvel ezelőtti vállalkozásnak kiterjedt sajtóvisszhangja volt – az újabb akciókat, küzdelmeket nem kísérte a „publicity” dobverése. Ám az Ascher Színpad túlélte a krízist, s lám, most, tíz esztendő múltán ismét összegyűltünk, hogy életben maradásunk jubileumát megünnepeljük.

Visszatekintés az elmúlt 10 évre.

Mit jelentett a főváros vezető kulturális köreiben tíz évvel ezelőtt az Ascher Színpad neve? Egyértelműen ama bizonyos színpad-építő középiskolásokat, akik fanatikus lelkesedésükkel létrehozták Budapest egyik külső kerületében a „huszonhatodik színházat”. Arra viszont még kevesen tudtak volna választ adni akkoriban, mit játszik ez a csoport, merre tart, mi a profilja.

A hetvenes évek elejének nagy szellemi konjunktúrája idején következett be az első robbanás, amely vihart, botrányt, rajongást, ellenérzést, vitát kavart: Garai híres verscíme nemcsak egy generáció alapmagatartását, hanem az Ascher Színpad akkori arculatát is fémjelezte. A „Tűz-tánc korszakunkban” önmagunk helyét kerestük a világban. Hamarosan eljutottunk ahhoz a korszakunkhoz, amikor a fiatalság roppant magabiztosságával a világ problémáira kerestük a választ a magunk eszközeivel.

„Atomkor periódusunkat” – egyik jellemző előadásunk címét használva felcímkének –, a csoport fejlődéstörténetének egyik leglényesebb állomását egyfajta stúdiumidőszak, műhelymunka váltotta fel. Közös jellemzője volt ezeknek a műsoroknak, hogy megnövekedett bennük a társművészetek szerepe – elsősorban az éneké, zenéé, másodsorban a táncé. Ezt az időszakot legrepresentatívabb műsorunkról „Gitárszóló-korszaknak” nevezném el. Évekig alig van produkciónk, ahol

az éneknek, táncnak és a gitárnak szerepet ne szánnánk. A csoport technikai felkészültsége azonban gátat szabott annak, hogy ezen az úton továbblépjünk. Ha nem akartunk egy ponton megrekedni, választanunk kellett: vagy bevezetjük a szakszerű ének- és táncképzést, vagy – sok értékes tapasztalattal gazdagodva – új műfajok vizeire evezünk.

A Fürst Sándor Gimnáziumnak 1976 novemberében mondtunk búcsút, és 1977. április 1-jéig tartott az „interregnum”. Ez volt az az időszak, amikor a csoport mindent elvezített: a színpadot, a közönséget, a fenntartó szervét; csupán egy dolognak lett bővíben (olyan dolognak, amit előtte is és utána is egyfolytában nélkülözött): az időnek. Végre volt idő egymással és a művel törődni!

Lelkesen próbáltunk magánlakásokon – a nyilvános bemutató közeli reménye nélkül főleg két-, háromszereplős kamaradarabokat (már amennyit a szűk hely lehetővé tett), s mi magunk alkottuk egymás közönségét. Ez volt a csoport „kamarakorszaka.” Csodálatos korszak lett volna, ha nem árnyékolja be a színpad jövője iránt érzett aggodalom. Ritkán voltunk olyan erős közösség, és sohasem voltunk annyira amatőrök – a szó legnemesebb értelmében.

Hol tart ma az Ascher Színpad? Hivatalos vonatkozásban erre egészen pontos választ tudok adni, hiszen a spontán mozgalmaknak – amilyen az amatőr színjátszás is volt a hatvanas években – az a sorsuk, hogy előbb-utóbb hivatalos formát, keretet kapjanak hivatalos értékelési szisztémával, valamint évente változó hivatalos irányelvekkel.

Ezen a hivatalos listán az Ascher Színpad országos viszonylatban még nem, de fővárosi vonatkozásban az élvonalban szerepel. 1980 márciusában országos minősítésen ezüst minősítést szerzetünk. Ha tekintetbe vesszük, hogy Budapest hatvan körüli nyilván tartott együttese közt mindössze hat rendelkezik országos minősítéssel, ez a helyezés

igen előkelőnek mondható. (A teljesség kedvéért hozzá kell tenni, hogy a minősítési rendszer nem vonatkozik az úgynevezett kiemelt együttesekre, mint például a Pince-színház vagy a nemzetközi hírű Stúdió K.)

A XVII. kerület a város pereme, Rákoskert annak is a legszéle – még tíz perc gyalogút innen, s véget ér Budapest lakott területe. Nem egyszer felmerült már a kérdés: nem luxus itt egy irodalmi színpad? Szociális otthon, diszkóklub, az igen, de kultúrából legfeljebb a magyarnótaestnek van osztatlan sikere. S itt kell nekünk tartanunk a frontot, ezt a feladatot vállalta az Ascher Színpad – a XVII. kerület egyetlen irodalmi színpada – fenntartó szervével, a Dózsa Művelődési Központtal karöltve.

Az Ascher Színpad sohasem volt avantgárd együttes. Akik ezzel „vádolták”, valószínűleg nem voltak tisztában a fogalom jelentésével. Az az igazság, hogy a tagság túl fiatal volt az avantgárd kifejezőeszközeihez, én pedig valószínűleg túl idős. Egyben azonban biztos vagyok: most, amikor amatőr vonalon „kísérlet járja be Európát”, ezt kéri számon országos fesztiválokon, nyíltan is alábecsülve a mozgalom népművelő szerepét, nekünk csak egy utunk van, ha nem akarjuk, hogy a színpad szórakoztat. Fokozatosan, türelemmel kell ráébreszteni a közönséget, hogy az igényes művészet és a gondolkodás nem törvénytelenül unalmas.

A meghívón talán feltűnt a nevünkön végrehajtott változtatás: az Ascher Oszkár Irodalmi Színpadból elmaradt az „irodalmi” jelző. Nem az irodalommal szakítottunk természetesen (akkor nem lennénk együtt), hanem azzal a műfaji kategóriával, amit az „irodalmi színpad”, mint szakkifejezés jelöl: az oratorikus előadástek hagyományaival, amelynek egyetlen eszköze a szép, kimunkált emberi szó. Tíz évvel ezelőtt éppen ebben láttuk az előre vivő utat a nagy színpadi vállalkozások helyett – ezért is vettük fel a magyar

Szeifner Ferencné színpavezető értékeli az elmúlt tíz év eredményeit és tapasztalatait

pódiumművészet megteremtőjének, Ascher Oszkárnak a nevét. Töredelmesen kérünk ma elnézést az emléktől; mi Ascher Oszkártól, a versmondó művésztől némiképp eltávolodtunk, hogy közeledjünk Ascher Oszkárhoz, a Faluszínház igazgatójához, aki a háború után azon munkálkodott, hogy a fizikai és szellemi nyomorúság alsó szintjéről induló országban a szellem napvilága ragyogjon be minden ház ablakán. (Mindez persze nem jelenti azt, hogy a szép vers kultuszát végleg feladtuk.)

Sokat várok a mai ünnepi műsor befejező részétől: a régi tagok legszebb előadói élményeinek felelevenítésétől; nemcsak azért, mert jó lesz őket annyi év után ismét hallani, hanem mert az újabb nemzedék kissé izelítőt kap az Ascher Színpadnak abból a korszakából, amikor még délutáni program volt az, hogy verseket mondtunk egymásnak csak úgy, a magunk örömére.

BESZÁMOLÓ

A TÍZÉVES TALÁLKOZÓRÓL

Szeifner Ferencné írása (részletek)

A tízéves találkozó egyike volt az utóbbi idők legjelentősebb eseményeinek. Már a gyülekezésnél feltűnt, milyen hosszú idő a tíz év – hisz igen sok „különböző évjáratú” régi tagot be kellett mutatni egymásnak, mert személyesen most találkoztak először.

Az ünnepi diszeloádást hangképek nyitották meg a tíz évvel ezelőtti színpadavatőról, majd Szeifner Ferencné ünnepi beszéde és a művelődési központ igazgatójának köszöntőbeszéde hangzott el. Ezután került sor társulatunk „Szakadékok” című előadására. Jól sikerült, igényes produkció volt – igaz, nagyon értő, bíráló és érzékeny közönségnek, akik a belső, értelmi-érzelmi megközelítést jobban méltányolták, mint a poénokat.

A műsor után szünet következett, majd a fenti nagyterembe vonultunk, amelyet stúdióink már előzőleg klubszerűen berendeztek.

Itt köszöntöttük Timár Tibort, legrégibb aktív színjátszónkat, akinek a tagsága egyidős a színpaddal – 1970-ben a színpadavató ünnepély egyben az ő első fellépését is jelentette. Először a művelődési ház képviselője adta át Tibinek a fenntartó szerv ajándékát, majd a tagság részéről egy hajdani stúdiója köszöntötte virággal. Tibi – mint egy viszonzásképpen – hajdani repertoárjának egyik legrészebb darabjával ajándékozta meg a tagságot: elmondta Pirandello „Egy férfi, aki virágot hord a szájában” című egyfelvonásának zárómonológját.

Ezután következett a „régik” rögtönzött műsora. Az efféle spontánul rögtönzött műfajoknak az a szexepiljük, hogy nincs szerkezetük. Amikor színpadra lépünk, gyakran aggodalmasan vigyázunk, hogy az egymást követő műsorszámok hangulata ne

üsse, ne semlegesítse egymást. Pedig olykor jólesik egy kis szabad kalandozás az „irodalmi ízek utcájában”, ahol mindig a meglepetés izgalmával harapunk a következő falatba, mert nem is sejtjük előre, édes lesz-e vagy sós.

Felcsendültek a régi dalok. Hol egy Brecht-song, hol a Gitárszóló egy dala jelezte, melyik évfolyam ragadta éppen magához a vezérszólamot. Beszélgető csoportok cserélték ki benyomásaikat, élményeiket – olyan sok volt a felgyülemlett mondanivaló, annyi sok a régi kedves barát, hogy már-már egy kis türelmetlen, fájó mellékizis vegyült a szép este hangulatába.

Ám Rákoskert nem tartozik fővárosunk ama pontjai közé, ahol egész éjjel járnak a buszok. A feledhetetlenül szép összejövettel éjfél tájban véget ért. S az a véleményem, hogy ha a nyomában maradt kielégületlen érzést (senkivel sem tudtam igazán, hosszasan kibeszélgetni magam) el akarjuk csitítani magunkban, arra csak egy mód van: a következő, hasonló jellegű találkozóval nem szabad megvárni a következő tíz évet.

KÖRKÉRDÉS A TÁRSULATHOZ

Kérdőíves formában felmérést készítettünk az Ascher Színpad tagsága és stúdiói körében a színjátszással kapcsolatos kérdésekről: ki miben látja a színjátszás lényegét (elsősorban természetesen az amatőr színházat), kinek mi a véleménye a helyenként nálunk is lábra kapó, „nagyemő, „fél profi” stílusról, s mindenekelőtt mi az az erő, ami az egyes tagokat itt tartja közöttünk. Kíváncsiak voltunk arra, hogy társulati tagjaink mit akarnak megmutatni (elmondani) a színpadról; mi az oka annak, hogy külsőségekben egyre inkább hasonlítunk egy „befutott” amatőr együtteshez?

Egyik tagunk – gyakorlatban már „régik” tagunk”, Pápai Erika – levélben közölte gon-

dolatait a közreadott kérdésekkel kapcsolatban. Őneki már van összehasonlítási alapja az amatőr mozgalom és a profi színház közti különbségre vonatkozóan, hiszen jelenleg a Várszínház stúdiójában tanul, és profi rendezésű darabokban statisztál. Úgy érezzük, levelét mindnyájunknak érdemes megszívlelni.

Kedves Ascher Színpadom!

(Pápai Erika levele)

Most, hogy új társulatba kerültem, s csapkod (pofozgat) a profi színjátszás szele, az Ascher Színpadot egyre inkább színpadomnak érzem, s remélem, van és lesz még jogom erre a titulusra. És engedjessék meg nekem, hogy ne a személytelen irodalmi csoporthoz, hanem Anikó nénihez, Timár Tibihez és a többiekhez írjam észrevételeimet! Hogy elmondjam: iszonyúan hiányzik nekem ez a társaság. Férlénk vagyok, csalódott. És arra a kérdésre, hogy mi az amatőr színjátszás lényege, csak azt mondhatom, kérhetem: segítsetek nekem megőrizni a hitemet saját tehetségemben (?) és a pályában!

Tehát általánosságban jelenti azt az igazi együvé tartozást, egyet akarást, ami egy-egy színdarab létrehozásában manifesztálódott. Egyre jobban tudom: az amatőr mozgalom csak akkor töltheti be igazán a célját, ha barátokat, közösséget tud létrehozni. Iszonyúan szükség van emberekre, társakra, akikkel nem feltétlenül a teljes azonosulás (mert az, sajnos, úgy érzem, napjainkban már lehetetlen), de az énünk egy részének odaforduló azonosulása megtörténhet. És itt vagyok az „ostoba külsőségeknél” és a Színművészeti Főiskolánál...

Ha a cél bizonyos alapvető technikai ismeretek elsajátítása, az áhított főiskola elérése vagy profi színdarabok eljátszásának sürgetése, kikényszerítése vélt tudásunk, tehetségünk tudatában, az egész csoportjáték iskolává válik. Ahová néha muszájból járunk, ahonnan elkésünk (hmm!), ahol próba helyett

hülyéskedünk. Nagyon furcsállom és nagyon helytelenítem ezt a főiskolamániát.

Remélem, írhatok erről – bárha én is közéjük tartozom – egy kicsit kívülről. Ez a dolog szinte státusszimbólum lett. Egyre inkább azt érzem, nem a színészet – a mives bohóckodás – a cél, hanem az áhított főiskola. Mert – nem akarok senkit bántani – aki nem is jár színházba, alapvető dolgokról kétségbeesetten téves elképzelése van, az vajon igazán a pályáért lobog? Lehetséges volna ez?

Én szeretném, ha a stúdióon belül be lehetne vezetni az úgynevezett elméleti foglalkozásokon előadásokat, vitákat a színészpályáról, az irodalomról, az új színházi törekvésekről. Erről majd szeretnék veletek beszélni, mert ha más haszna nem is, de annyi legalább legyen az én Népszínház-stúdiómnak, hogy a hasznos tanultakat a mi stúdiónkba is beépítsük! Hiszek az amatőr színjátszásban. És amint kiderült, a legnagyobb veszélyt abban látom: tud-e az amatőr színjátszás önmagáért élni? Megszűnik-e a tipródás a profik felé? Létre tudja-e hozni a saját művészethitét és közönségét? És főként meg tudja-e őrizni tisztaságát, önzetlenségét? (Ez nem feltétlenül anyagi önzetlenség – pénz kell!)

Ha ködösen válaszolhatok, kérdezek, helytelen nyelvtani formulát használok, kész vagyok bármikor elmagyarázni a „pincében”, egy jó pohár borleves a/las Anikó néni mellett. Hiányoztok!

Szeifner Ferencné összegző véleménye a kérdőív tapasztalatairól

Egyetérthetünk azzal, hogy összetartó, jó közösség nélkül igazi alkotómunka nem születhet, legalábbis olyan közösségi jellegű művészeti ágban nem, mint a színjátszás.

Nagyon mélyről fakadó, őszinte megnyilatkozásokat kaptunk azoktól, akik önmaguk belső tökéletesítését várják a közös tevékeny-

ségtől. E sorok írója maga is tanár, valaha éppen ezzel a speciális céllal hozta létre a csoportot. Két dolgot azonban kénytelenek vagyunk tudomásul venni: a nézők szemszögéből a mi személyünk nem fontos, csak a játékunk; a hivatásos színháznál ez a szempont távolról sem érvényesül olyan súllyal, mint az amatőr színpadon. Akinél tehát ez a cél dominál, boldogabb ember lesz, ha nem kacsingat a hivatásos színház felé.

A „valamit adni akarok az embereknek” – a gondolatébresztés és az örömozgatózás – kétségkívül az amatőr színjátszás (minden színjátszás) egyik sarkalatos feladata. Itt azonban nem állhatunk meg. Tisztáznunk kell önmagunkban, mi az a többlet, amit adni szeretnénk, mi az a gondolat, amit fel akarunk ébreszteni. Én abban látom az egyik fontos különbséget profi és amatőr színház között, hogy a profi színháznak a közönség, az amatőröknek pedig a játékos közösség érdeklődésének megfelelően kell műsorait megválasztania.

Ami a válaszközből kimaradt, s amit én talán az első helyre írtam volna: az alkotó munka öröme. Nemcsak az előadásé, hanem a próbáké, a kész produkcióhoz vezető úté. Néha úgy érezzük, hogy sokan ezt szükséges rossznak tekintik, ez a belépti díj, amit le kell szurkolnunk, hogy élvezhessük, ami jó: a kellemes közösséget, az előadás sikerét, örömet. Mint ha egy festőt a kiállítás sikerének öröme vizsgáztatna meg a vásznon való sok unalmas pepecselésért; mintha nem ez a pepecselés lenne az életének értelme!

Annak, aki az előadások öröméért kinlódja végig a fáradtságos próbákat, megsúgjuk: többbe kerül a leves, mint a hús. Annak éri meg a csoporthoz aktív tagként csatlakozni, akinek a kísérletezés, a próbálkozás izgalma, a produkció létrehozásán való munkálkodás, a szerep felépítése, érlelése akkora gyönyörűséget okoz, hogy a vele járó fáradozást önként vállalja, és szinte nem is érzi.

STÚDIÓK ÉS STÚDIÓVEZETŐK

Szeifner Ferencné írása

A stúdió – eredeti célját tekintve – tanfolyam, egyéves technikai előképzés annak érdekében, hogy az újonnan felvett tag a produkcióban majdan ráháruló feladatokat pontosabban, jobban, a csoport szintjének megfelelően meg tudja oldani.

Valójában azonban mindenki tudja, hogy a stúdió több ennél. Belsőleg, emberileg formálja át a közén került fiatal személyiséget, feltárja előtte annak a valódi célját, amire öntudatlanul – hobbiból vagy barátok csábításának engedve – vállalkozott, s többnyire beinjekciózza a szűz szervezetbe azt a „kábitószert”, amelynek a hiányát aztán örök életében érezni fogja, s amelynek a neve: színpad.

Természetesen az eredmény nem százszázalékos, részint, mert vannak kevésbé reagens szervezetek, részint ellenreakciók lassíthatják a folyamatot, részint – s ez nem is túl ritka – a palánta megsínyli az átültetést: a stúdió zártabb világa, kötetlenebb stílusa után nehezen tudja megszokni a feszebb, fáradtságosabb próbafolyamatot, ahol egyszeriben nem az ő személye, hanem a szerep lesz a legfontosabb.

Az oktatómunka általában busásan meghozza a gyümölcsét – nem ritkaság, hogy végzett stúdiós sikeresen debütál főszerepben –, ám a nevelőmunka határfoka kisebb. A stúdiós abban az értelemben valóban „felnőtté” érkezik, hogy magának kell választania az őt ért sokféle hatás között, míg a stúdióban egyetlen személy kezében összpontosul a fejlődés irányítása, s ez a személy a stúdióvezető.

Ez a sorsdöntő funkció hármunk között oszlott meg az utóbbi évek során Timár Tiborral és Samodai Györggyel. Hármunk személyisége, módszere eléggé eltér egymástól, de a végeredmény, amit elértünk, nagyjából hasonló volt.

Tibi változatos módszerekkel közelített a feladathoz, de alapvető módszere: a játék. Készségfejlesztő játékok egész sora bukkan fel kapásból az emlékezetemben, ha az ő stúdiójára gondolok: reflexjáték, ritmusjáték, figyelem-koncentrációra nevelő számjátékok, játék, amely a megfigyelést fejleszti, utasítás zenével, dobbal stb. – sorolhatnám a végtelenségig. Ez a könnyed „játszva fejlesztés” igen jó hangulatúvá tette a stúdió foglalkozásait, s gyümölcsét szinte észrevétlenül hozta meg. A másik specialitása Tibi foglalkozásainak a koreografálás, a tánc hangsúlyozott jelentősége volt – tánc versre, zenére, ritmusra, történetre.

Az én foglalkozásaim középpontjában a színpadi művészet fő nyersanyaga: az emberi természet és viselkedés tanulmányozása állt. Számtalan helyzetgyakorlatban próbáltuk megközelíteni megnyilvánulásait, törvényszerűségeit. Nevezhetném „pszichológiai megközelítésnek”, ha nem volna túlságosan tudálékos. Tény, hogy a technikai feladatot mindig szituációba ágyaztam – például ha a színpadi nevetést tanítottam, irodalmi vagy életből ellesett

példákon gyakoroltuk be (Röhög az osztály, A császár új ruhája, személyes élmények, nevetéssel palástolt csalódás stb.). Az eredményt elsősorban a kreativitás, az alkotó fantázia kibontakozásában éreztem – a technikai részmozzanatok kimunkálásában a társaim, úgy érzem, ügyesebbek voltak.

Samodai Gyurit azért hagytam utoljára, mert jelenleg ő vezeti a stúdiót. Az ő módszerének lényege a gátlásoldás, ennek egyik legfőbb segítőeszköze a jóga. Tanulj meg külön-külön koncentrálni minden porcikádra, tudatosan bonts részmozzanatokra minden hangot, minden mozdulatot, s koncentrált akarattal légy úrrá a hangod, a tested, önmagad felett! Az ő stúdiójáról sem hiányoznak a képzeletmozgató és játékos elemek, de a kiinduló alap mégiscsak a test és a lélek tudatos fellazítása. (Az előkészítő torna és a jóga körülbelül háromnegyed órát vesz igénybe a stúdióján.)

A közel azonos végeredményt azzal magyaráznám, hogy bár útjaink kiindulópontja merőben más, de a végpont, ahol az utak találkoznak, azonos.

„Munkában” az 1980/81-es évad stúdiósai: Horváth Imre, Fejér András, Zelenák Tünde, Pásztor Csaba, Szilágyi István

„TÁRSBÉRLETBEN” AZ ÖREGEK NAPKÖZIOTTHONÁVAL

Ezúttal szerencsére nem a szokásos „köl-
tőzködésről” van szó, hanem a „régí otthon”
regenerálásáról. No, nem kifejezetten a mi
kedvünkért, hanem mert ezentúl délelőt-
tönként az Ascher Színpad helyiségében
működik majd a kerületben megnyílt Öre-
gek Napközi Otthona. Ám a kulturált körül-
ményekből, az állandó fűtésből, a világító-
berendezés megújításából nekünk is feltét-
lenül hasznunk van. 1981. március 2-a óta
nem kell bútorokat tologatnunk, cement-
halmokon átbukfenceznünk, ha dolgozni
szeretnénk. Napközben tehát öregek ott-
honaként, este pedig az Ascher Oszkár
Színpad próbái és előadásai számára funk-
cionál a Rákoskerti Művelődési Klub eme he-
lyisége.

Csónak jön a tavon: Attilio Marabini (Király
András) és a Vizsgalóbió (Szilágyi István)

Csónak jön a tavon: Fantelli (Marosi Zoltán) és
Anna Marabini (Burkovits Zsuzsa)

ALESSANDRO DE STEFFANI: CSÓNAK JÖN A TAVON

(lélektani krimi – egyfelvonásos)

Tucatkrimi helyett az önfeláldozás, az ön-
zetlen szeretet valódi drámájával találko-
zunk. Az eredeti mű túlságosan statikus jel-
legén – bírósági kihallgatássorozat – némi
dramaturgiai igazítással próbáltunk segíte-
ni: a vallomások kulcsrészleteinek megjele-
nítésével. Így a mi átdolgozásunkban az ere-
dileg fantomszereplő, meggyilkolt Fan-
telli „életre kel”.

MOLDOVA GYÖRGY: FÁKA A BARLANGBAN

(Moldova György riportjaiból és
novelláiból szerkesztett műsor –
a stúdiósok vizsgaműsora)

A műsor hősei élő, létező gyerekekről min-
tázott, javítóintézeti növendékek. Az össze-
állítás alapja a „Tetovált kereszt” című ri-
portsorozat, amit az író az aszódai javítóin-
tézetben készített, ahol – éppen a tárgya-
nak mélyebb megismerése céljából – hóna-

pokig nevelőként működött. Valóságos gyermekorsókat vittünk színre, akik – így vagy úgy – a társadalom periferiájára kerültek, és a bűnözés útjára léptek.

Moldova látásmódjától mentes minden érzelgősség: nem szánakozik, nem megbocsát, hanem mérlegel és elemez, s ennek során arra a következtetésre jut, hogy a bűnözés nemcsak kórokozó, hanem kórtünet is: a társadalmi környezetben megtalálható, a közvélemény által is szentesített, negatív jelenségek szélsőséges, mintegy „meghosszabbított” formája, ahol az egyes emberi magatartásmoделleknek már nemcsak az iránya, hanem a végpontja is nyilvánvalóvá válik.

Ami Moldova riportjában kimondatlanul benne van, azt mi a műsor ellenpontos szerkesztésével meg is jelenítettük: minden javítóintézeti jelenet után következik a „normális”, tisztességes felnőtt világ egy-egy pillanatképe – szintén Moldova írásainak felhasználásával –, ahol a kettő közötti összefüggés igazolja műsorunk alapgondolatát.

Elöl: Fejér András,
hátsul: Fraunhofer Péter

Fraunhofer Péter és Pásztor Csaba

Az Író szerepében: Fraunhofer Péter

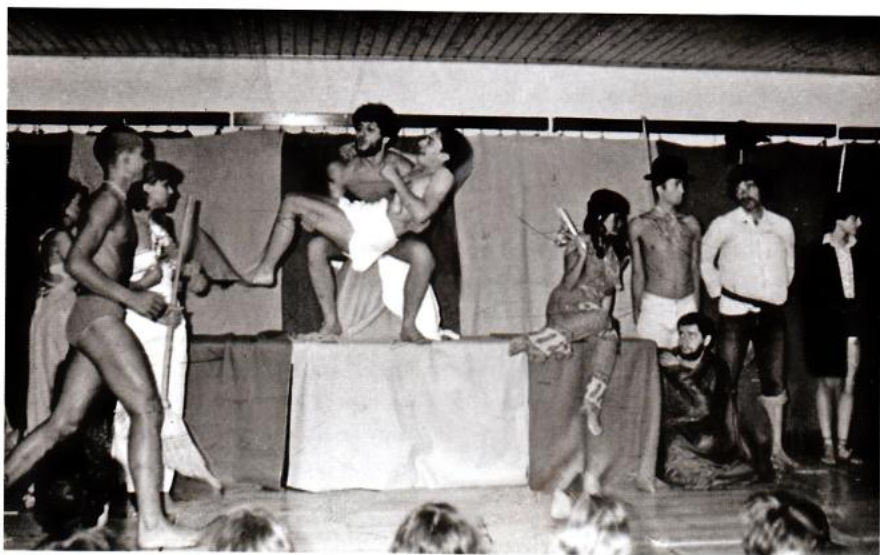
1981–1982

BALATONSZEMESI MŰVÉSZETI TOVÁBBKÉPZŐ TÁBOR – HARMADSZOR

A budapesti KISZ VB által szervezett harmadik amatőr művészeti tábor 1981. június 9. és 15. között zajlott le, ismét Balatonszemesen. Az Ascher Színpadot nyolc állandó résztvevő képviselte. Emlékezetes élmény volt Montágh Imre beszédtechnikai foglalkozása, Duró Győző előadása a keleti színjátásról, Rajnai László (bohóc) mozgástréningje.

A csoport egy Karinthy-paródia átdolgozásával mutatkozott be a táborban. A Magyar Rádió „Ötödik sebesség” című műsora riportot készített a tábor résztvevőivel. A tábori műsorból egy olyan részletet választottak ki közvetítésre, amelyben egy kivétellel az összes szereplő Ascher-tag volt.

Csoportkép a tábori műsorból

ÚJ MINŐSÍTÉSI RENDSZER

Szeifner Ferencné gondolatai

Végre fogantatja lett a sok javaslatnak, bírálatnak: kijött az új minősítési rendszer, amely érzésünk szerint sokkal jobban szolgálja az amatőr mozgalom céljait, mint az eddigi szisztéma.

Nem csoportok, hanem darabok minősülnek a jövőben. A csoport két éven belüli három produkcióval nyerhet minősítést, tehát mindenképpen előnybe kerülnek a rendszeresen működő, változatos repertoárral rendelkező csoportok, így az Ascher Színpad is.

Bármikor bármelyik csoportnak módja, lehetősége van a javításra, még egy adott produkció újraértékelésére is.

Kiküszöbölik a minősítővizsgák oly sokszor kifogásolt „konkurens közönségét” is, ami a profi bokszmeccsek hangulatát kölcsönözte az efféle alkalmaknak. Egy darab minősítését lehet ezentúl kérni természetes környezetben, saját közönség előtt. Nem kell ecsetelni, hogy ez mekkora előny minden műsor – nem is szólva gyermekdarabok – esetén.

GYURKOVICS TIBOR: ISTEN NEM SZERENCSEJÁTÉKOS

(„drámai vizsgálat”)

Szeifner Ferencné gondolatai előadásunk
kísérletéről

A dráma alapanyagául valódi per szolgált: egy nagy port kavaró, tragikus végű barlangtúrán – máig sem egészen tisztázott körülmények között – három gimnazista veszítette életét. Gyurkovics drámája mégsem a felelősség jogi részét, hanem annak erkölcsi vonatkozásait vizsgálja.

A téma amatőr színpadra alkalmazásának elsődleges célja: újfajta kísérlet a közönség aktivizálására (nagy színházban nem oldható meg, csak viszonylag kisszámú közönséggel.) A nézőt nem a játékba, hanem a konfliktus megoldásába akarjuk bevonni. Olyan témát kerestünk, ahol egy ember erkölcsi felelősségét vizsgáljuk, s ez a felelősség korántsem egyértelmű. A nézőtérnek az esküdtszék szerepét szánjuk. A vizsgálat lefolytatása után egyenként megszavaztatjuk a nézőket, hogy a főhőst bűnösnek tartják-e vagy ártatlannak.

Szeretnénk, ha az előadást alkalmanként vita követné, ahol a véleménynyilvánítást nem a vitavezető provokálná ki, hanem az a tény, hogy szavazatuk indoklása bennük rekedt.

Gyurkovics drámájának csak az első felvonását játsszuk. A második felvonásban ugyanis a halált okozó gondatlanság más variációban megismétlődik, ám ott a paptanár felelőssége oly egyértelmű, hogy nincs mit vitázni rajta. Mi ezúttal tudatosan és pártatlanul egy igazság két arcát akarjuk feltárni, ezzel a nézőt gondolkodásra, döntésre készíteni anélkül, hogy a színpadról szándékosan manipulálnánk.

A felelősség kérdése a drámában több oldalról is megközelíthető. Legizgalmasabb közülük számunkra a tanár-diák viszony (ta-

gabb értelemben a vezető és vezetett kapcsolata), továbbá a racionális és vallásos világgép, valamint az átlagember és a szellemi elit érveinek összecsapása. A barlangban történt eseményeket nemcsak emlegetjük, hanem – az eredeti mű némi dramaturgiai átdolgozásával – egy részüket meg is elevenítjük.

Engelhart Simon, a paptanár képessége Cipolláéra emlékeztet, csakhogy ő a maga kivételes szuggesztivitását nem a személyiség megalázására, hanem felszabadítására igyekszik felhasználni. Talán ha egy fokkal kevésbé zseniális, a két fiú ma is él. Egy kevésbé zseniális tanár képtelen lett volna olyan mértékig felszórni a gyerekek teljesítőképességét, ahogyan ő tette.

Ezt a nagyszerűségében is veszélyes, vesélyességében is egyszerű tanár-diák viszonyt nemcsak Simon alakította, segített benne a környező világ is. Milyen alternatíva kínálkozik azoknak a gyerekeknek, aki nem követik Simont vagy a hozzá hasonlókat? Kicsinyesség, érdekharc, cinizmus, beszükölt egoizmus, unalom, taposómalom. Jelenlegi középiskoláinkban hány Simon-kaliberű tanár működik, aki más ideológiai ösvényen, de ugyancsak a „lélek felszabadítását”, a személyiség maximális kibontását tűzi ki célul? Egyáltalán – követelmény-e ma már egy pedagógusnál az egyéniség, az a képesség, hogy fanatizálni, lelkesíteni tudjon egy közösséget valami nagy cél érdekében, alkotásra serkenteni adminisztratív eszközök nélkül?

Simon vonzó hatását megsokszorozta a környező társadalmi vákuum. S hogy az életosztont is lebíró rajongás katasztrófához vezetett, az nemcsak Simon felelőssége, hanem a körülményeké is. Ezúttal néhány kiszikkadt vándor halálra itta magát, mikor végre vízhez jutott. De miért kell megvárni, míg a fiatalság lélekben kiszikkad?

Csak egy kérdésre nem ad választ Simon

Engelhart Simon (Samodai György)

Vizsgálóbíró (Király András)

életelve: mi lesz a „masszával?” Kinek a feladata, hogy „emberibb életet adjon ennek a masszának”? Egy pedagógusnak, aki itt és most él, Magyarországon, nem lehet ezt a kérdést kikerülnie. A népet nem lehet leváltani.

Feszült izgalommal vártuk a bemutatót – ugyanis itt lépett színre a darab egyik főszereplője, a közönség. Timár Tibor, a szavazás vezetője minden eshetőségre felkészült, mégis idegesebb volt, mint egy szabályos fellépés előtt – a nézőt ugyanis nem lehet kényszeríteni. Mi lesz, ha senki nem szólal meg? Ha kitérő választ ad? Ha magyarázkodni kezd – megtörve a kitervelt hangulati hatást? Ha zavarában vihog? Felkelti-e a téma annyira az érdeklődést, hogy az előadás után ott maradjanak beszélgetni, vitatkozni? Egy sereg kérdőjel, amelyre csak a premier adja meg a választ.

Az eredmény felülmúlta a várakozásunkat. A pergő, feszült előadás alatt egyre csökkent a veszély, hogy a szavazás kudarcba fullad. Bizonyosak azonban csak akkor

lettünk, amikor megszólalt az első halk hang: „ártatlan”, s hatodik vagy hetediknek az első ellenvélemény: „bűnös”. A nézők esküdttszéke a tanárt szótöbbséggel ártatlannak mondta ki. Az előadást roppan élénk, őszinte, tanulságos vita követte. Az est egésze kísérletünk sikerét bizonyította.

Az amatőr csoportalakítás módszertani szakfelügyelője megtekintette a darab egyik emléképróját. Hasznos észrevételeit jól időztette a három nap múlva esedékes minősítő vizsga előtt. Nagyon erősen kiemelte a darab dramaturgiáját, jónak tartotta a gyermekjelenetek feldolgozását és beépítését, színpadi megoldását; helyeselte, hogy csak a dráma első részével foglalkoztunk, a produkciót végig feszültnek, érdeklődést keltőnek érezte. Hiányosságai közül említette a szituációk helyenkénti átgondolatlanságát (hogyan viselkedik valaki egy vizsgálóbíró szobájában, hogyan ül le egy pap stb.); a főhős indulati zabolátlanságát, a bíró helyenkénti agresszivitását nem érezte elég indokoltnak.

Diákok (Horváth Imre, Pásztor Csaba, Szeifner Judit, Fejér András, Darabos Magdolna)

Az „Isten nem szerencsejátékos” című előadásunk a minősítő vizsgaelőadáson ezüst fokozatot nyert.

A zsűrizésben részt vett Almási Tamás filmrendező mint a csoport meghívottja. (Az új minősítési rendszer szerint az egyik zsűritag meghívására a csoportnak lehetősége van.)

A rendkívül impulzív, feszült és pergő, erősen koncentrált előadás nagy hatást gyakorolt a nézőtérre – a nívós és igen sokrétű gondolatokat felvető vita végén azt bizonyította, hogy az előadás a maga elé tűzött célt betöltötte. Ezt emelte ki a zsűri is elsősorban döntése indoklásakor.

Dicsérték a darabválasztást: úgy érezték, hogy a csoport a maga és a környezete bel-

ső, izgató, aktuális problémáit vitte színpadra, és magas hőfokon átélt személyes élménnyé tudta varázsolni, végig ébren tartva a nézők figyelmét, érdeklődését.

Ami miatt a produkció mégsem érte el az arany szintet, azt a következőkben foglalták össze: a dramaturgiai átdolgozás jogossága vitatható, megoldása némileg didaktikus, nem eléggé szervül az alapdrámába; a bíró végig támadó, a vádlott, pedig védekező pozícióban van – izgalmas lett volna a szituációt olykor megfordítani.

IDŐZÍTETT VARÁZSLAT

(játék a színházról – szerkesztett műsor jelenetek, monológok, versek, dalok felhasználásával)

Ez a műsor a színházról szól.

A Lányról, akit elkápráztat a rivaldafény csillogása, és reménytelen makacssággal színész akar lenni anélkül, hogy sejtene, mire vállalkozik. Az Ördög – aki modern módszerekkel az Igazgató-főrendező képében szedi áldozatait a világot jelentő deszkákon – valami kivételes nagylelkűségi rohamában megszanja a naiv, tapasztalatlan gyereket, és – mint annak idején Ádámot Lucifer – végigvezeti őt a színházi kulisszák mögött, megmutatva neki az úgynevezett „művészélet” másik arcát: a hamisságot, az intrikát, az elüzletiesedést, a giccset. Ám valahányszor már majdnem célt ér, közbeszól a Művész, és elé tárja az érem másik oldalát... A Lány pedig úgy dönt, hogy mégis marad...

Ez a műsor nemcsak a színházról szól.

Többről. Arról, hogy az eszmények bemocskolása nem elég ok arra, hogy eszményeinket feladjuk. A modern ember tragédiája – bővérű komédiának álcázva.

Műsorunkban nagy szerepe van a zenének, éneknek és a táncnak. Ötletes jelmezek, látvány, paróka, csillámporos maszkok...

Időzített varázslat: Lukács Klára, Horváth Imre, Síklaki Antal, Medve Gábor, Kmetz Judit

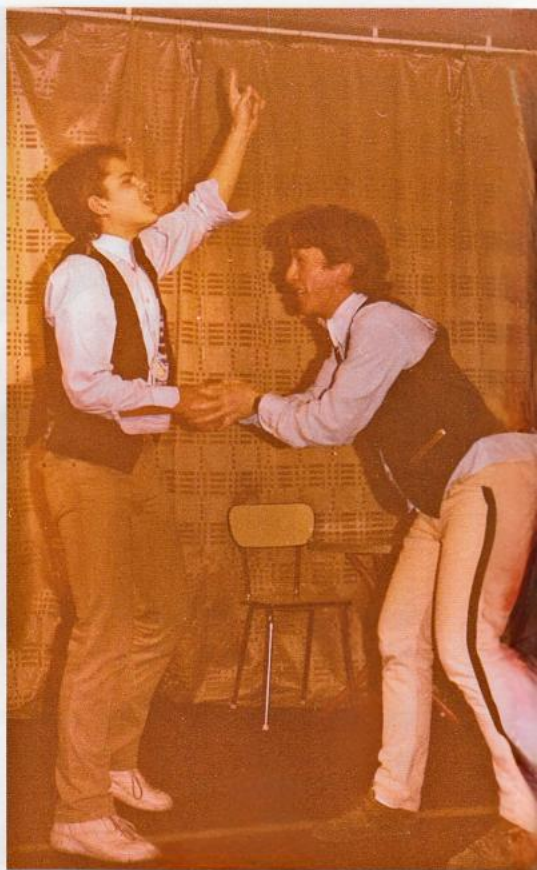
Időzített varázslat: Ács Gabriella, Síklaki Antal, Szilágyi István

Időzített varázslat: Szeifner Judit

**Időzített varázslat:
Tordai Attila és Szilágyi István**

Az Ascher Színpad az új minősítési rendszer lehetőségeivel élve saját helyszínen kívánt minősülni az „Időzített varázslat” című szerkesztett műsorral. A produkciót a zsűri bronz fokozattal minősítette.

A zsűri néhány gondolata:

A szándék és a megvalósítás között szakadék észlelhető. A szándék: végigjárni a képzeletbeli professzionista utat a színészpályán, és ennek tudatában jobban csinálni az amatőr utat. A megvalósítás azonban a tárgy alaposabb belső ismeretének hiánya miatt némileg félresiklott. A profi színház nem ilyen. Célszerűbb lett volna a saját, elélt tapasztalataiból kiindulva megközelíteni

a témát. A művészet és a színészet közti alapvető különbség, hogy az előbbi a belső átélés eszköztárának birtokában fogadtatja el a színpadon látottakat. Az amatőr színház csak az előbbi úton haladhat, mi azonban túl sok hatáskeltő, szakmai biztonságot igénylő eszközre támaszkodtunk.

Másik gond a megvalósítás terén, hogy a szerkesztés nem mindenütt egységes. A zenés anyag összekötő szerepe nem mindenütt érvényesül logikusan. Elvész az alapszándék a színes részletek között. Az eszközhasználat és a stílus nem eléggé következetes. Az előadás többet és mást mond el, mint a megjelölt rendezői szándék.

Pápai Erika

PÁPAI ERIKA ÉS MÁRTZ TIBOR ÖNÁLLÓ ESTJE

Szeifner Ferencné gondolatai

Folytatódott az 1977-ben megindult, de később abbamaradt önálló estek sora. 1982. január 31-én két színművészeti főiskolás régi tagunkat, Pápai Erikát és Mártz Tibort láthattuk viszont színpadunkon. Változatos műsoruk nyolc kisebb blokkból állt: versek, monológok, táncok, dalok, etűdök szerepeltek repertoárjukon.

Az est nem annyira önvalomás jellegű volt, inkább annak reprezentálása, hogyan kamatoztatták az örökségül hagyott „talentumot”, mennyit tágult, színesedett előadói egyéniségük, technikai eszköztáruk. Egyben némi bepillantást is nyerhettünk a főiskola „műhelytitkaiba”.

Ezek – amint stúdiósaink nagy lelkesedéssel nyugtázták – nem sokkal különböznek a mienktől, csak természetesen magasabb szinten és sokkal nagyobb intenzitással folynak. Egy bizonyos: Erika is, Tibi is komolyan, igényesen, nagy erőbedobással készül a választott pályára. Szeretnénk, ha szemléletükből, hozzáállásukból minél több átsugározna a jelenlegi tagságra.

Mártz Tibor

TENGERECKI UTAZÁSAI

(énekes – verses összeállítás
gyerekeknek), valamint

TORDON ÁKOS:

KOCKÁS KANDÚR

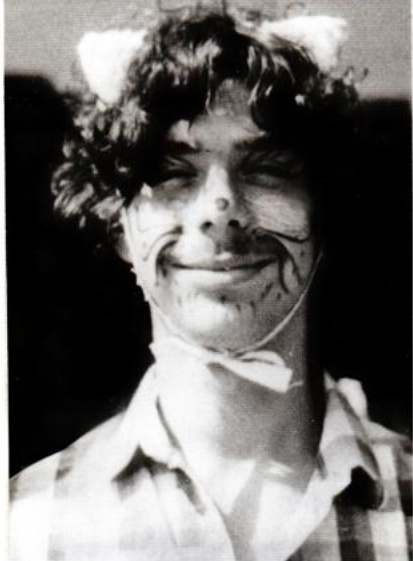
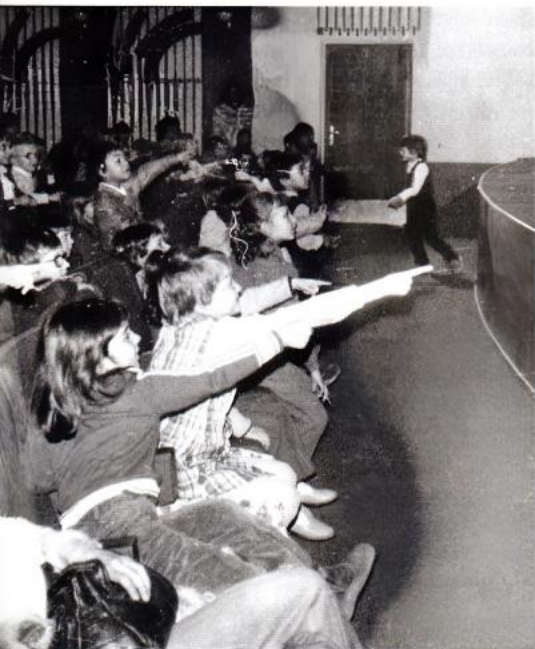
(mesejáték)

Szeifner Ferencné gondolatai

Leszűrve a korábbi gyermekműsorok tapasztalatait, fokozott gondot fordítottunk a kontaktus megteremtésére, a gyerekek aktivizálására. A hatás fergeteges volt.

Tudnivaló, hogy Kockás Kandúr varázszsebkendője akkor lép működésbe, ha valaki beleprüsszent. A használati utasításnak megfelelően tehát Medve Gábor-Kockás Kandúr elég sűrűn prüsszögött a színpadon. Nos, előfordult, hogy az előadáson a közönség minden tüsszentés után illendően bekiabálta: „Kedves egészségére!” Gábor

A leghálásabb közönség: a gyermekközönség

Kockás Kandúr (Medve Gábor)

alig győzött hajlongani, hogy a publikum figyelmességét megköszönje.

Érdekes, hogy nemcsak a cselekményes mesejátékokra, hanem a verses összeállítás apró mozzanataira is érzékenyen reagáltak az apróságok, az elvontabb, groteszk, áttételesebb humorú dolgokon is nevettek.

Az egyik előadást a budakeszi mozgássérült gyerekek farsangi ünnepélyén játszottuk. Ide egy kis ajándékot is vittünk: Kockás Kandúr és Cirmosné cukorkát, rágógumit szórt a gyerekek közé a „varázskosárból.” Megindító volt a két frissen operált gyerek látványa, akiket hordágyon hoztak le a kórtérre, hogy a műsort megnézhessék. Ők nem tudtak megmozdulni, hogy a cukorkák után kapkodjanak. A „cicaszereplőknek” személyesen kellett kiszolgáltatniuk a kis beteg „vevőket”. Később aztán láttuk, hogy a többiek is testvériesen megosztották velük a „zsákmányt.”

Egy másik vendégjátékon történt: Medve Gabi (Kockás Kandúr) részére kellék gyanánt ezúttal iskolatej helyett poharas tejszínt hoztunk, ugyanis a közértben szombaton nemigen lehet válogatni. Kiderült,

hoggy Gabi nem szereti a tejszínt, inkább vett magának egy liter zacskós tejet. Minthogy ezt nyílt színen kell elfogyasztania, magától értetődően kértünk a gondnok nénitől valami edényt, amibe a kandúr tejét beleönthetjük. Meglepetésünkre a szívélyes néni egy lapos, műanyag tállal kedveskedett, amit a saját kutyájától kért kölcsön. Úgy értette ugyanis: valódi macskáról van szó.

A Kockás Kandúrral egy évvel később részt vettünk a nyári lakótelepi színház akcióban.

A KOCKÁS KANDÚR A SOTE-N, AVAGY EGY VENDÉGJÁTÉK TAPASZTALATAI

Szeifner Ferencné írása

Félreértés ne essék, nem az orvosprofesszoroknak vagy a medikusoknak játszottuk kedvelt gyerekdarabunkat a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen, noha ez minden kétséget kizáróan érdekes klinikai esetnek minősült volna. Az Országos Békecentrum ifjúsági rendezvényei céljára adta kölcsön az egyetem a nagy aulát, s a változatos gyermekprogramok egyike volt a Kockás Kandúr.

Az előadás elgondolkodtató volt. Ha valaki tanul a szervezés hibáiból, választ nyerhet arra az évek óta ragozott kérdésre: miért dekoncentráltak a gyerekek napjainkban. A sok ötlettel és szeretettel összeállított program bebizonyította: azért dekoncentráltak, mert a felnőttek – hódolva egy divatos, de merőben hibás felfogásnak – lehetetlenné teszik számukra, hogy egy dologra összpontosítsák a figyelmüket.

Rohanjuk le őket a lehetőségek sokféleségével, a vásárian tarkabarka programok szimultán összevisszaságával; kínálunk százféle dolgot egy időben (és egy helyen!), ne korlátozzuk őket szabad mozgásukban, s tetszelegjünk abban a hitben, hogy a gyerekek

élvezi a szabad válogatás örömét! Az egyik sarokban makraméznek, a másikban nagy hangoskodás közepette tehénként formáznak krumpliból, megint másutt békeplakátokat árusítanak; egyik lépcső a büfébe vezet, másik az emeleti foglalkoztatóba (filmvetítés, országosan közkedvelt színésznő műsora), míg a rossz akusztikájú, szabadba nyíló teremben, a színpadon reménytelenül és érdektelenül buzgólkodnak a nagy zsongásban az igazán szépen felkészült, lelkes kis együttesek.

A színpadot legfeljebb a következő, fellépésre várakozó csoport lézengi körül, ha ugyan nem öltözködik. Szülők nyüzsögnek, hangosan szólóangatják csemetéiket, székeket tologatnak. Időnként harsogó zene szól, néha egy-egy popénekes vagy bohóc árválkodik a színpadon.

Nekünk már van némi gyakorlatunk a manapság oly előszeretettel kultivált „vásári” hangulat megnyergetésében. A cicamaszkos szereplők háromszor is körbejárták énekelve a termet, hogy magukkal csábítsák az ógyelgő gyerekeket; a rendező az áruházi hirdetések stílusában teli torokból reklámozta a mikrofonon keresztül Kockás Kandúr macskaboltját. Nem is maradt el az eredmény. Minket legalább ötször annyian bámultak, mint a többiek – értsd: a többieket hárman, minket legalább tizenöten! Persze, nem ugyanaz a tizenöt. Az egyik elszaladt csokiért a büfébe, a másikat az anyukája cibálta ebédelni, a darab közepe táján véget ért az emeleten a színésznő műsora, s az ordítva lecsörtető gyerekek egy része megállt nyilván bámeszkodni, mi az ördög folyik a színpadon.

A szervezők nyilván elégedetten pásztázták végig tekintetükkel a színes papírcsíkokkal és pamutszálakkal teleszórt, kiürült terepet: „Ez is megvolt – jól szórakoztak a gyerekek!

Kérdés: nem volna-e célszerű a szóra-

kozásnak ezt a módját a felnőttekre is kiterjeszteni? Teszem azt, a Nemzeti Színházban a „Lenni vagy nem lenni” alatt a jegyszedő néni például szabás-varrás tanfolyamot tarthatna a nézőtérén...

A város peremének a peremén

(Trencsényi Imre újságíró riportja a Népművelés című folyóiratban az Ascher Színpadról – részletek)

A Népművelési Intézet házi sokszorosításban megjelentette az 1980-as színjátszó minősítések jegyzőkönyveit. A gyűjtemény elején találhatjuk az Ascher Oszkár Színpadot.

De hol is működik ez az együttes, és mit tett a minősítés óta eltelt két esztendő alatt?

Rákoskeresztúrt messze magunk mögött hagyva érünk Rákoskertre. Budapest ez még – a XVII. kerület –, de ha egy kissé elbámészkodunk, már az eszéri kertek alatt járunk. Apró házak közül emelkedik ki a kétszintes épület: a Rákoskerti Művelődési Klub. Az előcsarnokban fiatalok pingpongoznak, beljebb zene szól. A kapu alatti falújságon találok a színjátszók nyomát. Innen értesülök arról, mikor, hol, milyen műsorral lépnek fel, s képeket is láthatok a néhány nappal korábban lezajlott előadásokról. Márciusban két felnőttnek (avagy fiataloknak) és egy gyerekeknek címzett műsor nyomait láthatták a kapun belépők, s e harmón kívül még egy figyelemre méltó eseményt: az együttesnek két, jelenleg a Színművészeti Főiskolára járó egykori tagja vendégeskedett önálló összeállítással.

Az Ascher Színpad a domboldalban épült klubház alsó szintjén működik. Az épületnek ez a része napközben öregek otthona. Az ebédlő a hét két próbanapján próbateremmé, vasárnap esténként pedig színházzá alakul. Példaszerű a helyiségek kihasználása! A színjátszók gyakorlott mozdulatokkal rendezik át a helyiséget próbáik, előadásaik előtt és után.

Magam két előadást láttam március folya-

mán. Az első voltaképpen szerkesztett műsor volt, de oly jól összeszerkesztették, hogy egységes cselekményű színjátéknak hatott. A szerkesztő – Szeifner Ferencné – drámai jele-
netekből, monológokból, versekből, dalokból és táncokból állította össze az Időzített varázslat szövegkönyvét; a rendezés Timár Tibor munkája. A szerkesztő a dramaturgiai fogások széles választékát használja.

A játéktér jól szolgálja a tizenkét szerző műrészleteinek egységes egészzé kovacsolódását. A színpad egy húsz centiméter magas dobogó a nézőtérrel szemben, ehhez jobb és bal oldalon egy-egy emelvény csatlakozik asztallal és székekkel. Ezek az emelvények azonban már a közönség soraiból nőnek ki. A játék tehát mindhárom helyen testközeli folyik. Ennek felel meg a játéktípus is: nincsenek széles mozdulatok, ellenben a játékosok mernek szembenézni a közönséggel, így egészen különös, delejes kapcsolat jön létre. (Természetesen mindannyian láttunk már olyan produkciót, melyben a színjátszók a közönség soraiban közöltak, eddigi tapasztalataim szerint azonban az ilyen rendezés inkább a gátlásokat hozta előtérbe, inkább távolított, mint közelített. Hogy itt miért nem ez történt, arra később próbálnék magyarázatot keresni.)

Egy héttel később az együttes másik társulatától Gyurkovics Tibornak „Isten nem szerencsejátékos” című drámáját láttam. Helyesebben szólva annak klubelőadás céljából rövidített változatát (átdolgozó és rendező: Szeifner Ferencné). A drámai cselekmény bírói kihallgatás, melynek során felidéződnek az események. Az Ascher Színpad előadásai-
ban prologus kéri föl a közönséget, hogy mintegy esküdtzékként ítélkezzék majd a főszereplő paptanárról a látottak és hallottak után. Egyetlen szóval kell szavazniuk: bűnös vagy ártatlan.

Sok pedagógus volt jelen az előadáson, ugyanis az együttes tagságának csaknem fele

tanár, tanító és egyelőre képzés nélküli nevelő. Ennek az a magyarázata, hogy az Ascher Színpad korábban a Fürst Sándor Gimnáziumban működő diákcsoportból vált felnőtt együttesé, s az egykori diákok közül sokan lettek pedagógusok. A tagság ezekből, ezek barátaiból áll, és a mai diákok köréből szerzi – neveli – utánpótlását. A város peremének peremén tehát él és dolgozik egy baráti közösség, amely kovászként hat tágabb környezetére is.

Az együttes összetételét és társadalmi körülményeit megismerve magyarázatot kapunk talán arra a kérdésre is: honnan ered az a finom kapcsolatteremtő készség, amellyel ezek a színjátékosok magukkal tudják ragadni a közönségüket, s miért tudnak könnyedén, görcs nélkül közlekedni a közönség sorai között. Úgy látszik, nemcsak szakmai ártalmak vannak, hanem szakmai nyereségek is... Ez azonban bizonyára csak egy összetevő a sok közül, hisz az Ascher Színpadnak nemcsak pedagógustagjai vannak...

SALINGER: ZABHEGYEZŐ

(regény színpadi adaptációja – a stúdiósok bemutatkozásával egybekötve)

Salinger főhőse, Holden Caulfield a 20. század „felesleges embere.” A tizenhat éves Holden kimondhatatlanul utálja iskoláját, a jó nevű Pencey kollégiumot, ahol sorozatban gyártják az amerikai fogyasztói társadalom tipikus, ideális polgárait. Nemcsak a tanárok idegesítik, hanem kilúgozott agyú, „életrevaló” diáktársai is. Szülei a legjobb iskolákba járatják, igyekeznek mindent megadni neki, amit a karrierjéhez szükségesnek vélnék, de hiába. Holden nem képes arra, hogy „törődjön a dolgokkal”, az elvárások szerint éljen. Már a negyedik iskolájából csapják ki – félő, hogy sohasem lesz belőle semmi.

Holdenből hiányoznak azok a tulajdonságok, amelyek nélkülözhetetlenek a társadalmi beilleszkedéshez: nincs benne élelmesség, erőszakosság, alkalmazkodó készség, kitartás; nincsenek nagy képességei; szókincsének teljes szótára elférne egy mellényzsebben. Csupa olyan hiányosság, amely nélkül nem adnak az élethez belépőjegyet. Vannak ugyan értékei is: van benne fantázia, problémaérzékenység, gyöngeség, finom együttérzés, határtalan őszinteség és nyitottság – ezekre az értékekre azonban a környezetében nem akad vevő.

Rohanó századunk ideálja az az ember, aki a problémák megoldásához a lehető legcélszerűbb, legrövidebb és legegyszerűbb utat választja. A vargabetűket kedvelő, ösztöneikre hallgató, járt utat a járatanért elhagyó Holden Caulfieldek törvényszerűen elkallódnak.

A zabhegyező:

Sofőr (Hortí László), Holden (Pásztor Csaba)

Berenice (Toroczka Ildikó)

Charlie (Mihály Gábor)

Phoebe (Székely Erika), Holden (Pásztor Csaba)

Holden kapcsolatteremtő törekvései sorra kudarcba fulladnak. Nagyjából háromféle embertípussal hozza össze a sors: aki kihasználja, aki hülyének nézi, valamint aki kedves hozzá, de merőben félreismeri.

Egyetlen ember van, aki maradéktalanul képes ráhangolódni az ő hullámhosszára: húga, Phoebe. Bájos, okos, a bátyjánál jóval szerencsésebb intellektuális adottságokkal rendelkező, de hasonlóan érzékeny, fogékony kislány. Döbbenetes ragaszkodásával bármiről képes lemondani a bátyja kedvéért – nemcsak a félretett karácsonyi pénzéről, hanem a szüleiéről, az otthonáról is. Amikor Holden eltervezi, hogy meglép New Yorkból, és új életet kezd egy vadnyugati farmon, Phoebe vele akar menni.

Itt következik az első döntő fordulat a fiú életében. Eddig ösztönös, kedves könnyelműsége mindig a konfliktushelyzetek fölé emelte őt. Veszélytett kényelemszeretével kerülte a drámát, élte a maga senkinek nem ártó, de nem is használó, tengő-lengő szappanbuborék-életét. Ennek Poebe megjelenése véget vetett. Ha a kislányt magával viszi, felelőssé válik a sorsáért. Holdennek életében először döntenie kell. És Holden dönt. Hazamegy. Ez egyet jelent azzal, hogy megpróbálkozik egy újabb iskolával. Vajon sikerül-e a beilleszkedés? A kérdés nyitott, a remény halvány. Mindenesetre a darab keretét alkotó élménybeszámoló színhelye egy ideggyógyintézet...

„TÁRSBÉRLETÜNK” FOKOZÓDÓ GONDJAI

Az öregek napközi otthonával való közös teremhasználatnak vannak előnyei és hátrányai: előnye elsősorban az, hogy az esti órákban bármelyik napon próbálhatunk, nem kell senkihez alkalmazkodnunk időben. Hátrány viszont, hogy a közös helyiség

túl sok kellemetlen összekoccanásnak lett a forrása, hiába igyekszünk ezt szinte kínos precizitással elkerülni.

T. Szociális Osztály!

(Seifner Ferencé hivatalos levelének részletei)

Arra a lépésre, hogy levélben keressem fel Önöket, az a tény indított, hogy tudomásomra jutott: a velünk egy helyiségben működő rákoskerti öregek napközi otthonának vezetője panasszal fordult ellenünk Önökhöz. Én ezzel a gesztussal szeretném megkönymiteni az Önök feladatát az adott esetben egyetlen reális eljárási mód során: „audietur et altera pars”, azaz „hallgattassék meg a másik fél is!”

Az ellenünk felhozott, úton-útfélen hangzottatott kifogásokat két csoportba osztanám: a működésünknek tulajdonított anyagi-tárgyi rongálás a közös helyiségben, valamint annak a feltételezése, miszerint mi a színpadtermünkben otthont nyert öregeket „ki akarnánk túrni”.

Mindkét vádat a jogi vizsgálatok perdöntő alapkérdésével szembesíteném: „Cui prodest?” – azaz: „Kinek áll érdekében?”

Nekünk az az érdekünk, hogy a jelenlegi helyzet, az egészséges szimbiózis két generáció között fennmaradjon. Gondolkozzunk józanul: nem az az ideális állapot számunkra, hogy mivel a természet igénybe vevő másik szervétől fél 5-kor távozik, mi azt az esti órákban bármikor igénybe vehetjük, nem kényyszerülve alkalmazkodni más, ott tartott, esti rendezvényekhez? Miért akarnánk mi olyan bárkit is „kitúrni”?

Túlzott fényűzésnek tartanánk, ha egy köz-célokra alkalmas terem az esti órákban kihasználhatatlanul maradna, s egy másik közhasznú tevékenységre építenének egy másik helyiséget, ami viszont nappal kihasználhatatlan. Ismétlem tehát: mi nem akarunk a jelen körülményeken változtatni, mert nem érdekünk. Ezért mi nem ellentétben, hanem alap-

vető érdekközösségben vagyunk az öregek napközi otthonával.

Mikor teszünk jobbat a magányos öregeknek: ha életkoruk átkát – nevezetesen a vélt vagy felnagyított sérelmek dédelgetését – mesterségesen tápláljuk, vagy ha igyekszünk róluk elterelni a figyelmüket? Az utóbbinak egyik legjobb módja, ha nem szeparáljuk el őket légmentesen a fiatalok társaságától, talán kissé szertelen, de üdítő és jókedvű aktivitásától. Az együttműködés lehetőségére szép példa volt az októberi öregek napi műsor, ahol kifejezetten az otthon lakóinak, illetve a fenti nyugdíjas klubnak a kedvéért tanultunk be valami ötletes kis játékot, amit az egyik néni írt. Bizonyos vagyok benne, hogy egy-két ilyen alkalom után mindenki sutba vágna a bolhára irányított nagytőtűvet...

1982–1983

NYÁRI SZÍNJÁTSZÓ TÁBORUNK KŐ-HEGYEN

A Pilisben rendeztük a csoport idei alkotótáborát 1982. augusztus 4-től 11-ig. A szakmai képzést két színművészeti „hajdani” táborunk, Pápai Erika és Mártz Tibor vállalták. Főleg beszédet és színpadi mozgást tanítottak. Ezek a foglalkozások voltak az idei tábor legmaradandóbb emlékei.

Egy érdekes esemény a tábor életéből: a délelőtti mozgáspróbát délután a strandon folytattuk. Tibi és Erika nagyon érdekes dologra döbbsentettek rá minket. Egy koncentrációs gyakorlat során a szemünkkel elkép-

Pápai Erika és Mártz Tibor mozgásfoglalkozást vezet kő-hegyi táborunkban

Koncentrációs gyakorlat

zelt szarvasbogarak versenyét követtük. Nem mozgunk, csak állunk mereven, szemünket a földre, illetve „szarvasbogarunkra” szögezve. Egy kívülállónak semmi érdekes nem lehetett ebben, mégis – amikor hátrafordultunk – meglepve láttuk, hogy az egész strand minket néz. „A színpad csodája – mondta Erika –, a színész nem a látvánnyal, nem a cselekménnyel, hanem a maga összpontosított figyelmével teremti meg a közönséget.”

MŰHELYMUNKA

Elindítottuk a stúdió utáni folyamatos továbbképzést (ahogy mi nevezzük: a „felnőtt stúdiót”), amelyet nem az újonnan felvett kezdőknek, hanem a már társulati tagok részére szerveztünk. Ezzel megteremtettük az önálló műhelymunka kereteit, ahol meghívott szakelőadók tartják a foglalkozásokat, ahol mindenki próbálkozhat, hogy feltárja színpadi egyéniségének eddig ismeretlen oldalait.

A „felnőtt stúdió” első foglalkozásának témája a népi tánc volt. Oktatója Bedőcs Jó-

zsef, aki az orvosi egyetem klubjában vezet táncsoportot és több helyen táncházat; segítőtársa régi kedves barátunk: Szapáry Andrea. A jó hangulatú, tartalmas képzésen igen sokat tanultunk: alapmozdulatokat, némi tánc történeti ismeretet, sőt belekóstoltunk a népi mulatságok atmoszférájába is. Eleven hagyománynak éreztünk egy világot, amelyhez eddig kevés közünk volt. Az oktatók maximálisan meg voltak elégedve a csoport tanulékonyásával és teherbírásával.

A következő foglalkozás témája: beszédtechnika, oktató Ságodi Gabriella, a Színházművészeti Főiskola beszédtanára.

A harmadik műhelymunka előadójának Újvári Zoltánt kértük fel; témája a hatékony próbamódszer volt. A foglalkozás első felében igen hasznos, új ritmus- és figyelemfejlesztő gyakorlatokat tanultunk. Tesztnek sem volt utolsó: megállapíthattuk, hogy a csoport ritmusérzéke vegyes, a koncentrált figyelemmel olykor hadilábon állunk, elég magas szinten áll viszont a megfigyelőkészség és a memória.

A „bemelegítés” után következett a fog-

lalkozás gyakorlati része: szituációban próbáltuk Polyakoff „A természet lágy ölén” című drámájának egy jelenetét több szereposztásban. Ízelítőt kaptunk, hogy lehet egy jelenetet egész aprólékosan kidolgozni, élethelyzetekben gondolkodni, mennyire sarkalatos eleme az előadásnak a ritmus, a szünetek, a pontos időzítés.

Újvári Zoltán (középen) instruálja a jelenet két szereplőjét, Samodai Györgyöt és Kmetz Évát

Szapáry Andrea és Bedőcs József
népi táncot oktat

Koncentrált figyelem (középen:
Samodai György és Sz. Csetényi Anikó)

Hep (Gugi Rita), Hap (Kmetz Éva)

Hep (Gugi Rita), Hap (Kmetz Éva),
Varázsló (Timár Tibor)

DORDE LEBOVIĆ: AZ EZREDIK ÉJSZAKA

(tündérmese felnőtteknek – felújítás)

HÉT ÉV TÁVLATÁBÓL

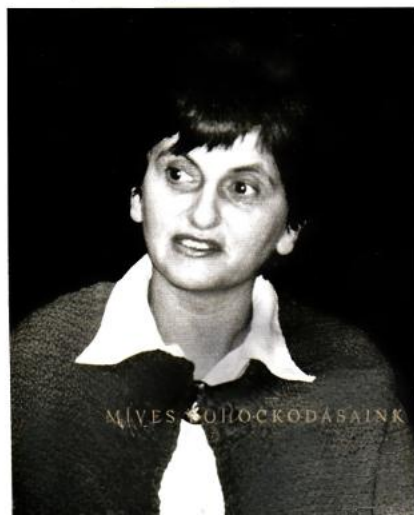
Szeifner Ferencné gondolatai a felújításról

A stíluson nem akartam változtatni. Megtartottam a maszkos, stilizált, pantomim-szerűen eltúlzott gesztusrendszert, amely érzésem szerint jól illett ehhez a kis költői, groteszk, mai bohócjátékhoz.

Ami megváltozott bennem némileg az elmúlt hét esztendő alatt, az inkább a darab olvasata. Már akkor sem igen hittem abban az eléggé exponált megállapításban, hogy jótettnek az is elegendő, ha nem teszünk rosszat. Ami akkoriban megkapott, az inkább az élet apró örömeinek dicsérete volt, annak a tételnek a megfogalmazása, hogy a legjelentéktelenebb életnek is helye van a nap alatt. A hajdani felfogásomban a két főszereplő funkciója nem egyenértékű: Hap a primás, akinek a varázsló megadta egyetlen nagy tett lehetőségét, a kis Hep pedig a kontrás, aki hatalmas barátja nyomában loholva szakadatlanul kérdez, biztat, kommentál.

Jelenlegi újraértékelésemben Hep szerepét semmivel sem látom kevésbé lényegesebb Hapénál. Hap a viláért aggódik, Hep pedig Hapéért. Hap arra vágyik, hogy mindenkit boldoggá tegyen, de az egyetlen embert, akit boldoggá tehetne a szeretetével – a legjobb barátját –, nagyzási hóbortjában szinte lesöpri a látóhatárról. A mese törvényei szerint hajnalra kővé kéne válnia, hisz nem jutott döntésre, nem találta meg a kijelölt határidőre a mindenkit boldogító legnevesebb cselekedetet. Ennek ellenére életben marad, és sem ő, sem Hep nem értik, miért. Valószínűleg azért, mert tudtán kívül mégis elkövette a „jótettet”. Abban a percben követte el, amikor a kis Hepnek visszaadta a hitét a barátságban és önmagában – abban, hogy ő mégsem „egy egyszerű nulla”.

Mesélő (Sz. Csetényi Anikó)

VENDÉGSZEREPLÉS A SZKÉNÉ SZÍNPADON

Szeifner Ferencné írása

Az Ascher Színpad 1983. április 13-án, a Műegyetemi Napok alkalmával fellépett az egyetem híres színpadán, a Szkénén. Előtte helyszíni próbát tartottunk, és némi irigységgel szemléltük a csodálatosan berendezett, fényhalkítással, elforgatható járatokkal, emelt nézőtérrel rendelkező, összkomfortos színpadot.

Három csoport lépett fel aznap. A szervezés kitűnő volt. A nagy amatőrtalálkozóra rádióriporterek, újságírók, fotósok is jöttek, mégis volt az egésznek valami kellemes, családias jellege, talán a kicsi nézőtér, talán az első sorba helyezett tornapadok miatt. Az előadás technikai részét illetően minden segítségét megkaptunk, egyvalami mégis hiányzott: a folyó víz az öltözőből. Kmetz Éva és Gugi Rita hozzá akartak kezdeni a sminkeléshez, de a színpadon már folyt az előző produkció, úgyhogy nem mehettek ki, másutt meg nem találtak vizet. Végül úgy segítettek magukon, hogy egy pohár borban oldották fel a pantomimmaszkhoz szükséges, sűrű arckrémet. Talán ez is hozzájárult az előadás különös „aromájához”.

Mint kiderült, a nézőtérén többen ellenérzéssel fogadták a két bohócmaszkos lányt – azt hitték, valami divatos vásári komédiát fognak látni. Aztán megkapta őket Lebović hasonlíthatatlan atmoszférája. Síri csend volt. A nézőtér hangulata visszahatott a játzókra is, és beigazolódott, hogy ez a megállapodott, kikristályosodott darab is tud még meglepetést okozni: szuper előadás született. Percekig tartott a gyorsított, ütemes vastaps. A rendezővel interjút készített a Magyar Rádió munkatársa, amit a „Válasz” című műsorban le is adtak a darab egy hosszabb részletével együtt. Ugyancsak interjút kért a Magyar

Ifjúság riporternője, aki elragadtatással nyilatkozott a számára teljesen váratlan élményről.

ARANY MINŐSÍTÉST KAPOTT „AZ EZREDIK ÉJSZAKA” CÍMŰ ELŐADÁSUNK

Szeifner Ferencné beszámolója

Az Ascher Színpad „Az ezredik éjszaka” című produkciójával a Budapesti Színjátszó Napok előkészítésével egybekötött minősítésten 1983. május 28-án arany minősítést kapott, továbbá meghívást az 1983. őszi Budapesti Színjátszó Napokra.

Az újpesti Derkovits Ifjúsági Klubban, a Térszínházban öt napon át nonstop blokkokban folyt a válogatás a Budapesti Színjátszó Napokra, amit ősszel rendeznek meg. A meghallgatás egyben minősítés is volt, ha a csoport erre igényt tartott.

Húsz csoport nevezett be huszonnégy produkcióval. Az eredményhirdetésen kiderült, hogy mindössze négy csoport kapott arany minősítést. További három produkció (összesen hét) kapott meghívást az őszi színjátszófesztiválra.

A zsűri véleménye az előadásunkról:

Kissé elcsépett, szentimentalizmusra csábító história kitűnő színpadi megjelenítése, megtisztítva az érzelgősségtől. Külsőségek és kellékek nélkül, sima téren meg tudtuk teremteni az atmoszférikus illúziót. Jónak ítélték, hogy a két főszerepet azonos nemű szereplőkkel, két lánnyal játszottuk, a holdbéli embert, a varázslót viszont férfival, ő tehát a szó szoros és átvitt értelmében is „másnemű” lény. (Gyakori megoldás, hogy a hórihorgas Hapot fiú játssza, a kicsi Hepet nő – ebben a felállásban viszont másról szól a darab.) Kiemelték a színjátszók jó emberábrázoló készségét, fegyelmezettségét, tiszta játékát.

AZ EZREDEK ÉJSZAKÁVAL A BUDAPESTI SZÍNJÁTSZÓ NAPOKON

Szeifner Ferencné beszámolója

Ez volt eddig a legmagasabb fórum, ahova a csoport meghívást kapott. 1983. október 14-én került sor a többnapos színjátszó fesztiválon az Ascher Színpad fellépésére a Derkovits Művelődési Központban. Aznap négy csoport lépett fel. Az érdeklődő, értő, de heves lelkesedésre nem hajlamos közönség háromszor tapsolta ki a szereplőket, és szünni nem akaró vastappsal fogadta a darabot. A zsűri elragadtatása kevésbé volt egyértelmű. Kifogásolták a darabválasztást – frázisnak érezték a mondanivalóját; rossznak találták a térkihasználást, a világítást, a gesztusrendszert, a hangszínt. Mindez természetesen szívrük joga; ami furcsa szájízt hagyott, hogy a zsűri három tagja közül kettő ugyanaz volt, aki az elődöntőn ugyanennek a darabnak ugyanezt a rendezését, s ugyanezeknek a szereplőknek a játéktílusát az egekig magasztalta. A darab igen hosszú vitát kavart.

Akárhogy is van, az „Ascher” ez után az előadás után semmiképp sem tartozik immár az ismeretlen, kültelki csoportok közé.

SZÁSZ IMRE: ÁLDOZATOK

(dráma – ősbemutató)

A hallatlanul izgalmas, feszült cselekményű darab az 1960-as évek óta nemhogy veszített volna aktualitásából, hanem újabb és egyre nagyobb időszérűséget kölcsönöz neki a félelmes méreteket öltő nemzetközi terrorizmus, amelynek áldozatairól rádióban, sajtóban, híradóban naponta hallhatunk, olvashatunk. A darabban egy magát „Szabad Élet Frontjának” nevező terrorista csoport elrabol egy középkorú diplomatát. A főleg középosztálybeli fiatalokból álló társaság erőszakkal, anarchikus fantazmagóriákkal

próbálja „megváltani” a világot, amelyben nem találja a helyét.

A darab azt vizsgálja, milyen reakciókat vált ki a nem bűnözőnek született fiatalokból, amikor a terrort nemcsak papíron éleltik, hanem szemtől szemben állnak a kiszemelt áldozattal. Mert a gyilkosság gondolata csak az „arc nélküli emberek” között könnyű; sokkal nehezebb megölni olyasvalakit, akinek belenézünk a szemébe, akivel – akár barátként, akár ellenségként – személyes kontaktusba kerültünk. S miközben a nem gyilkosoknak született fiatalok előtt kibontakozik egy rokonszenves, nagyszerű ember arca, eljutnak odáig, hogy egymás szemébe is belenéznek...

(Az előadásról a „Népművelés” című folyóirat Színkép mellékletében jelent meg Trencsényi Imre elemzése 1983 májusában.)

Szemben: Giovanni (Tordai Attila),
Jesus (Marosi Zoltán)

Áldozatok. Jelenet az előadásból: Mark (Szilágyi István), Madelaine (Szeifner Katalin), Fogoly (Samodai György), Mathieu (Horváth Imre), Luke (Mihály Gábor), Maria (Kmetz Judit)

VENDÉGÜNK: SZÁSZ IMRE

Szeifner Ferencné írása

Előadásunkat megtekintette a szerző, Szász Imre is. Mint kiderült, ezt a darabot eddig még magyar színpadon sohasem játszották, csupán a Magyar Rádió adott belőle egyszer egy erősen rövidített keresztmetszetet. A mi előadásunk tehát ősbemutató volt.

Feleségével érkezett. Kiderült, hogy ez a nap nagy alkalom az ő életében is – ugyanis először látja tíz évvel korábban írt darabját színpadon megvalósítva. A darabot eddig nyolcszor tűzték műsorra Magyarországon különböző színházaiban (köztük a Vígszínházban és a Madáchban), és mindannyiszor levetették a műsorról még a premier előtt. Nem azért, mert a témája aktualitását veszítette,

ellenkezőleg – azért, mert egy-egy váratlan esemény túl aktuálissá tette.

A darab egy diplomata elrablásáról szól, s valahányszor a premier időszerevé vált, valahol a világban csakugyan elraboltak valami nevezetes személyt. Bár a darab a terrorizmust a politika zsákutcájának mutatja be, mégsem merete senki vállalni a direkt célzatosság kockázatát („hiszen azért mégis...!). Így aztán az író gondolatban már eltemette szerencsétlen sorsú művét, amikor a számára ismeretlen, külvárosi amatőr színpad meghívóját megkapta. A nagy eseményre pezsgőt hozott.

Az élmény felülmúlta várakozását. Szavaiban őszinte elragadtatás érződött – éreztük, hogy nem udvariaskodik. Arra a kérdésre, találkoztak-e a figurák az ő elképze-

léseivel, azt felelte, hogy soha sincsenek me-
rev elképzelései, nem „rendezi meg” gon-
dolatban a darabját, és számára is a színészi
játék varázsolja a papíron levő figurákat
hús-vér emberekké. Végtelenül kellemesen
lepte meg saját darabjának helyenként zajos
nevetést kiváltó humora. „Nem is tudtam –
mondta –, hogy ennyi lehetősége van a ko-
mikumnak ebben a darabban. Az íróniára
igen, arra emlékeztem. Nem is tudtam, hogy
ilyen jó darabot írtam.”

Nagyon sokáig együtt voltunk, és végte-
lenül érdekes dolgokról folyt a beszélgetés.
Elmesélte amerikai élményeit, amelyből a
darab témája kibontakozott. Például, hogy ő
valóban beszélt a nagykövet mintájául
szolgáló, elrabolt férfival, akinek ugyanúgy
csuklyát húztak a fejére, mint a darabban
Robert Becknek, és ugyanúgy etették, mint
őt. (Ez még a nagy diákmozgalmak, az „Eper

és vér” korszakában történt, amikor a nyu-
gati fiatalok anarchista mozgalmak nem fel-
tétlenül fajultak gengszterizmussá.)

Sokat mesélt Szász Imre a lobogó hitű if-
júsági mozgalmakról, túlzásairól, őszinte-
ségükről, hangfogómentes, merész vitáik-
ról az Eötvös Kollégiumban. De az az igaz-
ság, hogy a mai húszévesek is másmilyenek.
Valami elveszett. Az emberek magukba for-
dultak. Kevés az igazi, közösséget formáló
erő. „Ti miért is csináljátok?” – tette fel a kér-
dést Szász Imre.

Valóban – miért is csináljuk? A válaszok-
ból úgy tetszett, mi is inkább „a magunk lelki
higiéniájára vigyázunk”, semmint a világha.
És mégis óriási dolog, hogy együtt vagyunk.
Az igazi közösségnek – vélte vendégünk –
nem is az a lényege, hogy szeressék egy-
más. A szeretet erősen fogyóeszköz. Az a
fő, hogy ugyanazt akarják.

Középen a Fogoly (Samodai György)

AZ „ÁLDOZATOK” MINŐSÍTÉSE

Szeifner Ferencné beszámolója

Az előadás bronz fokozatot kapott. A minősítést részletes bírálat és indoklás követte. Aktuálisnak érezték a témát, de nem tett magá a darab. A zsűri véleménye szerint a krimi szerkezetű színmű egyoldalúan az elrabolt nagykövet íróilag egészen tűnő figurája miatt féloldalas. Mivel a terroristák sem egymáshoz, sem a felszínes élethelyzetekhez való viszonyukban nincsenek kellő mélységig ábrázolva, igazi drámaiság, feszültség a színjátékban nincs. Klisészerűnek tartották a figurákat, frázisnak az ideológiáját.

Nagyon pozitívan értékelték a színjátszók játékkultúráját. Felhívták a figyelmet egy-két valóban nyilvánvaló rendezői következtetlenségre. Ezek jó része a rádió használatára vonatkozott, más részük a naturális és jelzett kellékek közötti stílusterét bírálta. Legnyilvánvalóbb hiba a záró megoldás volt, amikor a négy pisztolylövés után felgyullad a fény, s marad az eredeti színpadkép kimerítve a taps előtt, holott a lövések éppen a diplomata halálát jelezték. Ezzel mindenképpen egyet kell értenünk.

Mi a darabot természetesen a zsűrinél sokkal jobban szeretjük – ezért is választottuk –, s a kedvezőtlen összbemutatóért inkább magunkat, az aznap esti ráhangoltságunkat hibáztatjuk. Az értékelésben mégis jó szándékot és objektivitást éreztünk: számos gondolatot hasznosítottunk.

Legfőbb gyakorlati értéke: megvan a harmadik országos minősítésünk két év alatt, tehát feljogosítást nyertünk arra, hogy kérhetjük a csoport minősítését. Ennek konkrét haszna: minősített csoportot nem lehet megszüntetni; a fenntartó szerv köteles a csoport anyagi támogatására fordított összeget a költségvetésbe beiktatni.

HUBAY-RÁNKI-VAS: EGY SZERELEM HÁROM ÉJSZAKÁJA

(zenés játék – drámakeresztmetszet)

„Az elsötétítéskor egy résnyi ragyogás volt az ifjúság.” Talán ez a csodaszép dalrészlet lehetne a második világháború utolsó évében játszódo lírai játéknak. Ebből a „ragyogásból” szeretnénk valamit felvilágotlani a dráma kamaraszínpadra átdolgozott, elsősorban a dalbetétekre épülő transzponálásával.

A dráma hőse egy fiatal költőházaspár; 1944 telén, a fasizmus végvonaglója idején megpróbálják az elsötétített, megbombázott Budapesten megteremteni a maguk boldogságát, otthonát. Terveiket azonban szétrombolja a háború.

A dráma egészen különös hangulatát az adja, hogy a sötétben tragikus alaptörténetet

Egy szerelem három éjszakája:

Karola (Szeifner Judit), Viktor (Samodai György)

**Júlia (Toroczka Ildikó) és
Bálint (Pásztor Csaba)**

szinte az elejétől a végéig beragyogja a derű és a humor – az az erő, amelynek hordozója az ifjúság, s amelyet semmiféle hatalom nem képes tőle elrabolni.

Nem volt könnyű munka: a hangszeres kíséretet a Dózsa Művelődési Házban szalag-
ra venni, és a mindig kockázatos playback technikával megtanulni a dalokat egy főleg prózai színjátszásra specializálódott csoportnak. Sok gondot okozott a meglehetősen szűk hangterjedelem, de a csoport olyan ügyesen, könnyedén, görcs nélkül tudta magát az inkább színészi játékot, mint énekkultúrát igénylő, sok parlandóval vegyített szonon stílusban kifejezni, hogy az élmény nem károsodott.

**Melitta (Kmetz Éva),
Szegilonghy (Király András)**

Viktor (Samodai György), Júlia (Toroczka Ildikó)

RÁADÁS

(Szeifner Ferencné szerzői estje)

Sz. Csetényi Anikó saját verseiből, az utóbbi hat év terméséből olvasott fel egy összeállítást a társulat számára. Ezek a versek valóban ráadást, kísérőszólamot jelentenek a szerző életében a tanítás, rendezés, hangjátékirás mellett. Eleinte nem is szánta őket másnak, mint afféle belső számvetésnek, lírai naplónak, ám később úgy vélte: minden mű – eszmei értékétől függetlenül – a közönséggel való találkozás pillanatában válik alkotássá.

A felolvasott versek három blokkot képeztek. Az első blokk címe: „A magány arcai”. A szerző az önmagát kereső személyiség magányáról, a teljes lélettől visszariadó gyávaság magányáról, az eltérő életritmusok és a lerombolt korlátok magányosságáról vall ezekben a versekben. A második rész szatírákat tartalmaz, a harmadiknak a címe: „Kézenyújtások” – azaz kapcsolatteremtő kísérletek, gondolatban elhangzott beszélgetések valóságos, képzelt vagy valaha volt személyekkel.

Sz. Csetényi Anikó szerzői estje

1983–1984

LUCILLE FLETCHER:

BOCSÁNAT, TÉVES KAPCSOLÁS

(egyfelvonásos)

Az amerikai író nő egyfelvonásosa eredetileg hangjátéknak készült. A történet a mai New Yorkban játszódik. Szokványos bűnügyi história lehetne: nyomozás egy tervezett bérgyilkosság ügyében. A krimik szabványhőse, a mások ügyéért minden követ megmozgató, személyes felelősséget érző felügyelő azonban ebben a történetben nincs jelen.

A darab viszonylag statikus; a főszereplő, Mrs. Stevenson nyomorék asszony, aki végig ágyban fekszik, a többi szereplő eredetileg csak telefonhangként van jelen. A mi feldolgozásunkban ezek a bürokrata figurák, akikkel Mrs. Stevenson kétségbeejtő vesztélyhelyzetében telefonon próbál érintkezésbe lépni, váltakozó szerepekben jelennek meg. A szerepváltós játék, a különféle hangszínek, gesztusrendszerek, karakterek kipróbálása élvezetes stúdiógyakorlatot is jelentett a játékosoknak a próbákon.

Újszerű volt a hármas tagolású színpadkép, ahol csak a középső rész (a beteg nő szobája) volt állandó helyszín, a többi színpadrész viszont váltakozva hol a telefonközpontot, hol a kórházat, hol a rendőrkapitányságot jelezte. A telefonnak kulcsszerepe van ebben a drámában – ez jelenti a külvilággal való érintkezés egyetlen eszközt, ez pótolja a személyes, emberi kontaktust.

Az erősen jelzett környezet a játéktílust is befolyásolta. Előadásunk egy feje tetejére állított világot próbált bemutatni, ahol az idegbetegnek, a nyomoréknak vannak egyedül normális reakciói, amikor egy vé-

Ápolónő (Fehér Ágota)

A távíróhivatal embere (Király András)

A tudakozó alkalmazottja (Toroczka Ildikó)

letlen telefonáthallás folytán tudomást szerez arról, hogy egy nő élete veszélyben forog. (Arra csak fokozatosan derül fény, hogy a kiszemelt áldozat ő maga.) A többiek, az egészségesek – ki így, ki úgy – elhárítják a felesleges bonyodalmat ígérő ügyet: „nem az ő asztaluk”, nem rájuk tartozik a dolog. A világban elszabadult pokol kicsinyített modellje a mozgásképtelen – tehát a mások törődésére százszorosan ráutalt – Mrs. Stevenson belső pokoljárása.

Ebben a felállásban Mrs. Stevenson alakját viszonylag naturálishan, aprólékos pszichikai hitellel valószínűsíti a rendezés, míg a többi szereplőt, a lélektelen bürokrácia képviselőit a realitástól némileg elemelve, torzított karikatúrafiguráknak ábrázolja.

Mrs. Stevenson (Sz. Csetényi Anikó)

Bérgyilkos (Mihály Gábor)

KLEIST: AMPHITRYON

(vígjáték)

Szeifner Ferencné írása

Kleist klasszikus vígjátékát állítja színpadra az Ascher Színpad tagjaival – vendégként – Almási Tamás filmrendező, aki a televízió számára neves színészekkel is megrendezi majd a darabot. Minthogy a színpadi rendezés számára is szűz terület még, szeretne előtte egy jó, gyakorlott, instrukcióképes amatőr együttesel etűdözni, bizonyos színpadi megoldásokat előre kipróbálni. Erre a célra igen alkalmasnak találta az Ascher Színpadot (ami a számunkra legalább olyan tanulságos, mint neki), így felajánlotta, hogy megrendezi a darabot nálunk is.

A verses, klasszikus szöveg önmagában is próbára teszi színjátszóinkat, s kétszeres erőpróba mindezt megoldani könnyed, mai,

Sosias (Mihály Gábor), Merkur (Medve Gábor)

társalgási hangszerelésben. A színpadtér sem szokványos: a nézőtér közepébe nyúló, nagy dobogórendszer térszínházzá varázsolja a környezetet. A nézők a dobogósor két oldalán ülnek majd, mintegy a „nép”, vagyis – legalább képileg – az előadás aktív részesei.

A történet alapja a görög-római mitológiából ismert: Jupiter egyik hírhedt nőügyéről szól, aki úgy csábítja el a szépséges Alkménét, hogy a férje alakját ölti magára.

Almási Tamás a hagyományosan hálás „té-

Az emberek gyűrűjében: Amphitryon (Marosi Zoltán), Alkméné (Kmetz Éva)

Charis (Lukács Klára), Merkur (Medve Gábor)

Alkméné (Kmetz Éva), Jupiter (Samodai György)

vedések vígjátékából” az izgalmas, mai tartalmat, a nyugtalanító, ambivalens érzésvilágot helyezi előtérbe a rendezésben. Felfogásában a burleszktéma azon az ingatag kötélén táncol, amely a tragédiát a komédiától elválasztja. Ez a felfogás nem önkényes – kihámozható Kleist szövegéből; a rendezés csak felerősíti. A kacagtatóan összezsebonyolitott helyzetben, amikor lassan már önmagáról sem tudja senki biztosan, hogy kicsoda, az általános happy end közepette, amikor az isten végre felfedi halhatatlan lényét a bámuló tömeg előtt, a megoldhatatlan választási helyzet elé nyilvánosan odalökött, kiszolgáltatott, megalázott asszony szavai ellenpontozzák a kollektív örömujjongást.

ARANY FOKOZATRA MINŐSÍTETTÉK AZ „AMPHITRYON” CÍMŰ ELŐADÁSUNKAT

Szeifner Ferencné beszámolója

A zsűri véleménye szerint a csoport nagyon tiszta, világos értelmezésű produkciót nyújtott kitűnő játékkal, jó színészvezetéssel. Talán az utolsó negyedében fáradt el egy kevésbé az előadás – a tömegjeleneten kellene még dolgozni. Ötletesnek tartották a térelrendezést, javasolták, hogy nagyobb, tágasabb téren is próbálkozzunk vele. Dícsérték az előadás valódi, szellemes humorát és a szerelmi jelenetek finom, izléses megoldását.

Jelzettségükben is szépnek, stílusosnak tartották a jelmezeket, de a diszleteket – a csodához használt lepedőt és „a kocszi minőségét” – kissé szegényesnek érezték. Úgy vélték, jól kijött a darab gondolati magva: a személyiség és a hatalom viszonya. A feladatot nehéznek érezték, és örvendetes tényként vették tudomásul, hogy a csoport az önmaga elé állított magas mércét is túlszárnyalta.

Adtak egy-két valóban hasznos tanácsot arra vonatkozólag, hogy lehetne a két „alteregópárt” a jelmezek azonosságán kívül közelebb hozni egymáshoz: a hanghordozás közös modorosságával, egy-két tükörszínház beiktatásával. A darabot országos fesztiválra kívánják javasolni.

BÚCSÚ

(Horváth Imre előadóestje)

Feljejtethetetlenül bensőséges előadóestet tartott egyik leglelkesebb, legodaadóbb tagunk: Horváth Imre búcsúzott másfél évre a tagságtól, a színpadtól, a közönségtől – őt is elviszik katonának.

Az összeállításnak ezt az egyszerű címet

adta: Búcsú. Vallomások hangzottak el mindarról, ami Imrének az életében fontos: a szépségről, a színházról, a játékról, a felelemről és mindenekfelett a leglényegesebb-ről, ami az egész műsor alapérzetét megadta: a szeretetről.

Különös hatása volt a műsor kezdete: a „Te, Imre, itt valami ketyeg” című darabból hangzott el a Színész-Lear monológja a színpadra lépés előtti szorongásról – a nézőtérén, mintegy önmagába zárva, hogy aztán egy hirtelen reflektorfénnyel megvilágítva megtalálja a kapcsolatot velünk, a közönséggel, az emberekkel, akiknek a számára mondanivalója van.

LÁZÁR ERVIN: MIKKAMAKKA MESÉL / DÖMDÖDÖM / A HAZUDÓS EGÉR

(összeállítás Lázár Ervin meséiből)

TAVASZI FESZTIVÁL '84

Szeifner Ferencné írása

Az Országos Ifjúsági Rendezőirodától felkérést kaptunk, hogy vegyünk részt az idei, metróaluljárókban rendezett kulturális rendezvényeken. Úgy gondoltuk, a mese-műsor egyik darabja, A hazudós egér transzponálható leginkább a speciális környezetre. Csoportunk tizenegy alkalommal lépett fel a Tavaszi Fesztivál rendezvényssorozatán, a metró négy különböző aluljárójában felállított, rögtönzött színpadon.

Nyolc nap alatt – egy szünnap kivételével – mindennap felléptünk, gyakran kétszer is. Azonmód, maszkkal, kifestve siettünk át a metróra a Nagyvárad térről a Baross térre vagy a Marx térre, ahol már szót a zene, és kíváncsi bámeszkodók vagy a nagy plakáttal odacsalt gyerekek karéjában körülállták a színpadot. A szereplők a forgalmi irodában sminkeltek, innen jöttek elő énekelve, ké-

zen fogva, többször is körüljárva a terepet: így toborozták a közönséget.

Rengeteg váratlan élmény éri az embert ilyen helyen – némelyik bosszantó, némelyik humoros, de mindenképpen élmény.

A legelső alkalom a Baross téren mindjárt úgy kezdődött, hogy a játékmesterként fellépő Mikkamakkát felszólította egy részeg, hogy hagyja abba, inkább az áremelésről beszéljen. Marosi Zoli meghallgatta, kezét fogott vele, majd így folytatta: „Most pedig, miután ezzel a kitűnő úriemberrel megismerkedtünk, ismerkedjünk meg az Egérrel!” (A résztvevőtől végül is úgy szabadultunk meg, hogy a rendező bizalmasan megszűgta neki, hogy az áremelésről a Keleti pályaudvar túl-só végében lesz szó.)

A Baross téren a gyerekek pénzt dobáltak Mikkamakka kalapjába. Egy néni négykézláb bemászott a színpadra, hogy összeszedje, ami mellé esett, erre egy felháborodott apuka majdnem megverte.

A szereplők egyre nagyobb gyakorlatot szereztek abban, hogy a gyereknézőket bevonják a játékba. Kmetz Jutka, a verembe pottyant oroszlán alakítója előadásról előadásra új ötleteket eszelt ki, hogy a gyerekekkel megteremtse a kapcsolatot. Ha nem

volt színen, közéjük ült, guggolva nézte az előadást. Egy gyerek meg is kérdezte az apját: „Apu, mi ez?” Mire az apja, aki a darabban volt elfoglalva, félvállról odaszólt: „Nem tudom, fiam, de simogasd meg, hátha dorombolni kezd.” A gyerek kétszer is visszakarta a kezét, amíg végre bátortalanul megsimogatta Jutka sörényét, mire az hízelegve hozzábújt, és csakugyan dorombolt. Máskor abbéli örömeiben, hogy sikerült kiugrania az oroszlánveremből, felkapott egy kislányt és megpörgette. Ismét máskor a gyerekeket kérte, mondják meg neki, hogyan is kell tornáznai, ha edzeni akar a nagy ugráshoz.

Külön említést érdemel Fejér András, aki az egyéni, gyönyörű kivitelezésű maszkokat készítette.

Hazudós Egér (Medve Gábor),
Róka (Fejér András)

Közönségünk a metróaluljáróban

Mikkamakka (Marosi Zoltán)

Bruckner Szigfrid (Kmezt Judit)

EZÜSTÉREM A „GYERMEKVILÁG” DIÁKSZÍNJÁTSZÓ PÁLYÁZATON

Szeifner Ferencné írása

A Fővárosi Művelődési Házban 1984. április 8-án került sor az Ascher Színpad gyermekműsorának bemutatására. Lázár Ervin-összeállítással pályáztunk. Valószínűleg kicsit eltévedtünk, amikor erre a pályázatra jelentkezünk, mert arra nem számítottunk, hogy rajtunk kívül kizárólag általános iskolás korcsoportú gyerekek vesznek részt a pályázaton. No, de a feltétel végső soron a gyerekek számára készített műsorok prezentálása volt, s ezért a zsűri nem akadt fenn a „túlkoros csoport” részvételén.

Az előadás félig-meddig premiernek számított, ugyanis itt mutattuk be először a „Dömdödöm” című mesét. (A műsor másik darabját, „A hazudós egér” címűt már tizen-

egy alkalommal játszottuk előzőleg a Tavasszi Fesztiválon.)

A zsűrielnök nagyon pozitívan értékelte a színjátszók egyéni tehetségét, karakterformálását, játékkedvét. Úgy érezte, hogy az összeállítás két darabja nem azonos korcsoporthoz szól: A hazudós egér inkább a tizenéveseknek, a „Dömdödöm” – különösen a mi értelmezésünkben – inkább a tizenéveseknek.

Még a csoport tagjai részéről is merült fel olyan felelősségérzetből táplálkozó aggály: helyes-e a hazugság tényét gyerekek számára bármilyen szemszögből glorifikálni. A zsűri elnöke ezen nem problémázott: az Egeret Hány János vagy Münchausen báró kisöccsének érezte, aki – visszajára fordítva a magyar szólást – bort prédikál és vizet iszik, azaz tettei kedvezőbb képet festenek róla, mint dicsekvő szavai. Hangulatilag valóban sok köze van Hány Jánoshoz, másfelől vi-

szont az egér hazugságai Verne Gyula képzeletének szárnyalásával rokoníthatók, aki megálmodta a Holdra szállást és a tenger-alattjárót, még mielőtt az emberi tudomány megvalósította volna.

Lázár Ervin meséjében a csapongó és olykor hencegő képzelet formálja, alakítja a valóságot, rádöbbsen a ki nem használt lehetőségekre, értékekre. Nem az a lényeg, hogy az Egér valóban kiugrott-e a veremből, és hogy valóban elpáholta-e a Rókát, hanem az, hogy meggyőzi az Oroszlánt meg a Kost: ügyesebbek és bátrabbak, mint valaha is képzeltek magukról, s a verem fala meg a garázda Róka – igenis, legyőzhető.

Nagy vita volt a Dömdödömben megelevenített költői verseny rendezői felfogásán. A zsürielnök szerint mi sokkal inkább eltoltuk a mesét a paródia irányába, mint a szerző. Ehhez persze jogunk van, de neki jobban tetszett Lázár Ervin naivan mély életbölcse, mint a mi kamasz humorú, szatirikus csipkelődésünk mindenfajta zsüri értékelése fölött (!).

A darabbal a csoport megosztott II. helyezést ért el, s a sikert az is bizonyítja, hogy ott, helyben, az eredményhirdetésen három meghívást is kaptunk, többek között május 1-jére a városligeti nagymajálisra.

Volt olyan Dömdödöm-előadás, ahol a gyerekek már ismerték Dömdödömöt, és egész természetesnek vették, hogy ők is hozzászóljanak az erdei szavalóverseny értékeléséhez. Bruckner Szigfrid műveletlenségén jobban méltatlankodtak, mint maguk a játékosok, Szörnyeteg Lajos költeményénél bekiabálták: „Ez nem vers, hanem mese!” Isten tudja, mi okból, Ló Szerafin műalkotását („Legszebb állat az anakonda...”) különösen a szívükbe zárták, alig hagyták végigmondani a tamáskodó ellenvéleményeket, torkuk szakadtából kiabáltak: „Ez, igenis, egy szép vers! Tessék elfogadni! Az anakonda, igenis, egy kígyó!”

Agata (Kmetz Éva), Angelo (Tordai Attila)

UGO BETTI: BŰNTÉNY

A KECSKE-SZIGETEN

(lélektani dráma)

Három sérült lelkű nő önként vállalt kirekesztettségben él a Kecse-szigeten. Agatát öt éve hagyta el a férje, s azóta sógornőjével, Piával és lányával, Silvával él a házban. A férfi hiánya mindhárom nőben torzulást okoz.

Aztán váratlanul színre lép Angelo, aki forrásba hozza a zárt világot, az élet kopogtat a leeresztett redőnyökön. Magabiztosan, kitervelt pontossággal hódítja meg a

Agata (Kmetz Éva), Silvia (Ács Gabriella),
Angelo (Tordai Attila), Pia (Tolnai Katalin)

Büntény a Kecske-szigeten.

**Elöl: Pia (Tolnai Katalin), Silvia (Ács Gabriella),
háttérben: Agata (Kmetz Éva)**

ház lakóit, s hamarosan teljes lelki terror alatt tartja őket.

A féltékenység valamennyi nőben erősebb, mint a szerelem vagy az elvágyódás. Ebből a béklyóból csak Silvia szeretne kitörni. A döntő lépésre Agata szánja el magát...

Roppant nehéz, rendkívüli érzelmi feszültséget és értelmi koncentrációt igénylő darab, dramaturgiailag tömörítve. Egyszerűségében is igen kifejező, erős hangulati hatású volt a díszlet: a száradó ruhák, a szigonyon függő hajókötelek, a mindenünnen festői rendezetlenségben csüngő halászhálók, a fekete takarások nagyszerűen megteremtették a dél-olasz sziget atmoszféráját.

Büntény a Kecske-szigeten: Pia (Tolnai Katalin)

ALDO NICOLAI: REND A LELKE MINDENNEK

(eggyfelvonásos felújítása – stúdióvizsga)

Az ismert olasz drámaíró egyfelvonásos vígjátéka vérfagyasztó tréfa; olyan hatást kelt, mint egy gyászjelentésre pingált, számfület mutató kéz.

A 20. századi néző talán azért is vonzódik annyira az abszurdhoz, a groteszkhez, mert az utóbbi évek történelme bebizonyította, hogy nincs az a humorista, aki nagyobb képzelenségeket, meghökkentőbb ellentmondásokat tud kiagyalni, mint amilyeneket a valóság maga produkál.

Aldo Nicolai egyfelvonásosában egy fejtegetésre állított világrendet látunk, ahol látszat és valóság helyet cserél: a hitvesi odaadásról kiderül, hogy nem riad vissza a gyilkosságtól, az őszinteségről, hogy képmutatás, a rendszeretéről, hogy közveszélyes örület.

Rend a lelke mindennek:

Férfi (Hetényi András), Nő (Sándor Ágnes)

EGY NYUGDÍJASKLUB RÉSZERE SZERVEZETT ELŐADÁSON TÖRTÉNT...

Szeifner Ferencné írása

Már a nyár folyamán lekötöttünk szeptemberre egy előadást az újpesti Dallos Ida Művelődési Ház nyugdíjasklubja számára. A színpadtér berendezése elég jól sikerült, bár nem tudtuk annyira megemelni, mint kívánatos lett volna. Motoszkált bennünk némi aggály, hogy a körülbelül hetvenéves átlagéletkorú publikum számára nem tűnik-e majd vaskos tapintatlanságnak a ravatalszerűen kiképzett széles ágy – kétoldalt a két lobogó gyertyával, s egyáltalán, hogy fogadják a darab fekete humorát, amely mindvégig egy várva várt és hajsza! híján elmaradt haláleset körül forog.

Érdekes módon nagyon hálásan reagáltak, sokat nevettek, izgatottan pisszegették le a későn érkezőket. Persze, érezhetően nem azt hámozták ki a darabból, hogy mennyire eltorzítja a tudatot a szabályok vak tisztelete, hanem azt, hogy megérik a pénzüket a férfiak; tessék, akkor is csak magukkal törődnek, amikor látszólag a legáldozatkészebbek! A nézőtérén szinte tapintani lehetett az együttérzést: ott az a szegény aszszony, milyen beteg, ugye, s ni, az ura, az a finom alak, csak saját magát sajnáltatja! Amikor a színpadon a nő – gyulladását bizonyítandó – fel akar tápáskodni az ágyból, egy nénike még be is kiabált Hetényi Andrásnak, aki a férjet játszotta: „Mennyit tud beszélni, inkább a papucsát segítené fel!” S amikor ezt András – a szerepe szerint – híven megcselekedte, a néni bizonyára elégedett volt: valamit ő is lendített egy jó ügyn.

1984–1985

POLYAKOFF:

A TERMÉSZET LÁGY ÖLÉN

(dráma)

Polyakoff sötét és feszült drámája az 1970-es évek Angliájában játszódik, de aktualitása azóta is egyre nő.

Egy autóparkolóban piknikező fiatal pár kocsiára felkérdezkedik egy meglehetősen erőszakos stoppos, egy állástalan tanító, Nick. Hamarosan meglepve tapasztalja, milyen különös szerzetekkel hozta őt össze a sors. Charlotte és Kevin ugyanis nem egyszerű kirándulók, hanem valami félillegális, titkos politikai küldetésben utaznak; kemény hangú rölapokat terjesztenek a környezetszennyezés ellen. Nick eleinte nevet a fontoskodásukon, de aztán fokozatosan rádöbben, hogy nemcsak az eldobált műanyag flakonoktól akarják megtisztítani Nagy-Britanniát, hanem a bevándorolt, színes bőrű vendégmunkásoktól is.

A munkanélküliség miatt sok ezer fiatalnak üressé váltak a napjai, a beatkorszak, a világmegváltó diákmozgalmak elvirágzása után üressé váltak a lelkek. Márpedig a vá-

Nick (Medve Gábor), Kevin (Pásztor Csaba),
Charlotte (Kotormán Judit),
Mrs. Roberts (Sz. Csetényi Anikó)

Nick (Medve Gábor), Charlotte (Kotormán Judit), Kevin (Pásztor Csaba)

kuum nem természetes állapot – bármilyen kalandor eszmét könnyedén felszippant a lélek, hogy az űrt betöltse. Charlotte és Kevin inkább hajlandók egy embertelen fikcióért ölni vagy önmagukat megöletni, mint szembenézni a ténnyel, hogy az életük céltalan és felesleges.

Győz-e a józan ész a fanatizmuson? Ez Nick számára a darab során elvi kérdésből

fokozatosan az életben maradás tétjévé válik.

Komor és hatásos a díszlet: a négyhelyszínes térszínpad, az ócska, almaszállító ládából hevenyészett emelvény, az egész termet sátkorként beborító fekete körfüggöny, az idegesítően villódzó fények egy olcsó bárban, a horrorfilmeket és hot dogot reklámozó plakátok.

Kevin (Pásztor Csaba), Charlotte (Kotormán Judit), Nick (Medve Gábor)

SZÍNHÁZI EGYSZEREGY (BEAVATÓ SZÍNHÁZ)

A beavató színház az általános iskolák nyolcadik osztályos drámaelméleti anyagához szolgáltató illusztrációkat egy úgynevezett „szabálytalan magyaróra” keretében – Szophoklész, Shakespeare, Molière, Sartre és Brecht drámáiból válogatott jelenetekkel. Az elméleti fogalmak szemléltetésén túl (konfliktus, katarzisz, helyzet- és jellemkomikum, drámai szituáció) szeretnénk megismertetni a gyerekeket a színház néhány műhelytitkével, valamint – kiegészítő anyagként – különböző dramaturgiai elvekkel (katarzisz-dráma, helyzetdráma, epikus színház).

Az előadások után – kívánságra – lehetővé tesszük, hogy a tanulók kérdéseket intézzenek a szereplőkhöz.

Az előadás-sorozattól az ismeretterjesztő célkitűzésen túl egy másik, nem titkolt érdeklődési hasznát is remélünk: színpadunk munkájának megismertetését a kerület középiskolás sorba lépő fiatalságának (tehát jövőbeli törzsközönségünknek) minél szélesebb rétegével.

A KAMASZ ÉS A SZÍNHÁZ

Szeifner Ferencné glosszája

A gyerekszínháznak, az öt-tizenkét évesek számára rendezett előadások játéktípusának kiterjedt szakirodalmi van, s mindenki nyilvánvalónak tekinti, hogy ez a játék, a maga sajátos dramaturgiájával – nem színvonalában, hanem eszközeiben – eltér a felnőtt előadásokétól. A kamasz és a színház kapcsolata fehér folt a népművelés területén.

A kamasz úgy érzi, hogy a gyerekprogramokból már kinőtt, a nagy színházak közönségszervezői pedig idegenkednek a nézőtérben ülő serdülőktől, mondván, ők még úgysem értik, csak idétlenkednek, cukorkát

ropogtatnak, zavarják az előadást. Pedig a mai tizenégy évesekből lesz a holnap színházának törzsközönsége. S az első találkozás az igazi színházzal olyan meghatározó élmény lehet, mint az első szerelem.

Színpadunk arra vállalkozott, hogy ezt a találkozást ne a véletlenre bízta, hanem tudatosan megszervezte. Amikor először ötlött fel bennünk a gondolat, hogy a kamasz korosztály számára szervezzünk úgynevezett „beavató színházat”, különféle darabok merültek fel, amelyeket alkalmasnak ítéltünk az érdeklődés felkeltésére. Természetesen csak értékálló alkotás jöhetett számításba. Egy izgalmas kalandtörténet vagy egy vaskos bohózat biztosabb sikerrel kecsegtetett volna, de a kitűzött célt nem érte volna el. Olyan mű után kutattunk, amelyet értenek és élveznek, s ami életkoruknak megfelel.

De mi felel meg egy serdülő életkorának? Irodalomtanári gyakorlatom azt mutatja, hogy szinte minden, ha megfelelően irányítjuk a hangulatot és a figyelmet, ha segítünk az értelmi és érzelmi megközelítésben, és szinte semmi, ha ezt elmulasztjuk. Ez adta az ötletet, hogy a látottakhoz – éppen az élmény teljessége érdekében – valamilyen formában kommentárt kell fűzni. Iskolás? Didaktikus? Meglehet, de vállaljuk. Bernstein is vállalta annak érdekében, hogy értő zeneélvezőket neveljen.

Persze, egy tizenéves fiú vagy lány mindent jobban el tud viselni, mint azt, ha oktatják. Nem is azzal a felhanggal akartuk tálni a műsorunkat, hogy „művelődjél, pupák, rád fér!”, hanem azzal, hogy „mutatok neked valamit, ami nekem sok örömet szerzett, gyere, élvezzük együtt!” Ezt a megközelítést a gyerekek általában hálásan fogadják, kivéve, ha valami hibás pedagógiai túlbuzgalomból már eleve karhatalommal vezényelték ki őket az előadásra.

Az ismeretterjesztő funkciót tehát tuda-

tosan felvállaltuk. Igen ám, csak hogy egyetlen darab aligha alkalmas, hogy a katarzistól a drámai helyzetig mindent szemléltessünk rajta, amit a színházról tudni lényeges. Így született a gondolat, hogy válogatást készítsünk különböző korok, műfajok és dramaturgiai irányzatok szemelvényeiből, ügyelve arra, hogy minél változatosabb képet nyújtsunk a dráma és a színház műhelytitkaiból, s a szemelvények sorrendje valami egészen vázlatos drámatörténeti ismeretanyagot is körvonalazzon. Az így összeállított műsort egy úgynevezett „szabálytalan magyaróra” kereteibe foglaltuk.

Van-e valami speciális követelménye a kamaszok számára rendezett játék stílusának? A gyerekelőadásoknál megszoktuk, hogy a hatáskeléshez kell bizonyos túlzás, egyszerűsítés, valamint az egészen erőteljes kontaktusteremtés, ami optimális esetben elmegy egészen az együttjátszásig. A kamaszközönség más. Gátlásos és érzékeny, fogékony az érzelmekre, ugyanakkor szégyelli, rejtegetni igyekszik saját belső világát. Könnyen vált egyik érzelmi állapotról a másikra – úgy látszik, bevált a szerkesztésben a komikus és tragikus elemek merész vegyítése, sőt ez az érzelmi szauna jó lelki tréningnek is bizonyult. A kamasz a humorban élvezi a túlzást, ugyanakkor betegesen allergiás a pátoszra, a harsány, színpadias fogásokra. A hamis hangot, az őszinteség hiányát nevetéssel reagálja – ezzel ösztönösen védekezik. Csak a tiszta, őszinte, belülről fakadó játékkal képes azonosulni.

Más nehézsége, ugyanakkor előnye is van a kamasz közönségnek. A kamasz „szűz néző”. A tájékozott publikum számára Shakespeare neve már eleve garanciát jelent, hogy most valami jót fog látni „a nagy brit költő tollából”. Ha meg „ne adj isten!” azt is előre tudja, hogy tragédia fog következni, felölti az alkalomhoz illő, ünnepélyes pléhpoftát, és rosszállóan csóválja a fejét azon az éretlen

„tahón”, aki nevetni merészel. A kamasz a névtől nem esik hasra, hisz jószerivel még alig több neki tankönyvi adatnál. (Talán éppen rajtunk, ezen az alkalmon múlik, kedve támad-e majd szorosabb ismeretséget kötni vele.) A kamasz túlteszi magát a kialakult játékszabályokon. Nem zavarja, hogy a III. Richárd tragédia – akkor nevet, ha valamit mulatságosnak tart. Felfedezi, hogy Shakespeare a tragédiában is szellemes. Nemcsak az oldó hatású interlúdiumokban az, hanem a sűrűjében is.

Egy neves író azt mesélte a rádióban, hogy az ő zenei műveltsége fiatalkorában, bizony, sajnálatos kívánnivalókat hagyott. A jó zenét ösztönösen élvezte, de eszébe sem jutott érdeklődni a szerzője vagy a stílusáért. Egyszer tett kivételt. Hallott egy „istenti számot”, amellyel nem tudott betelni, s elhatározta, hogy addig nem nyugszik, amíg ki nem nyomozza, mi az, és meg nem hallgatja még egyszer. Kiderült, hogy a IX. szimfónia volt. Azóta gyakran tűnődtem ezen. Vajon nem az ilyen találkozás-e az igazi?

Szeifner Ferencné műsorvezetői összekötő szövege az Ascher Színpad beavató színházi műsorához (részletek)

Azért gyűltünk össze, hogy az elkövetkező másfél órában az egyik legősibb művészetéről, a színházról beszélgessünk. A színházról, amit oly sokszor féltettek már a technika haladásától: először a mozitól, később a televíziótól – s lám, a színház mégis létezik, virul, a jó előadásokra alig lehet jegyet kapni. Mert a színházat éppúgy nem pótolhatja a film vagy tévé, mint ahogy az édesanya meséjét sem helyettesítheti a tévémaci, sem a legjobb videó, ugyanis semmi sem pótolhatja az egyszeri és eleven emberi kapcsolatot, ami színész és közönség között létrejön.

Sz. Csetényi Anikó a beavató színház
közönségének magyaráz

A szó jelenlegi értelmében vett színházi kultúra a régi görögöknél virágzott fel első ízben. Az ókor egyik leghíresebb drámaírója Szophoklész volt. Az i.e. 5. században, az athéni demokrácia virágkorában élt és alkotott.

*

Szophoklész: Antigoné (nyitójelenet)

*

Az imént látott drámarészleten jól megértjük a világ valamennyi drámai cselekményének közös vonását. Lám, ez a két testvér szerette egymást, bizalmasai voltak egymásnak. Aztán egyszer csak közbejött valami (drámai bonyodalom): a király rendelete. Ez a rendelet szembefordította őket egymással, mert más-képp szándékoztak cselekedni vele kapcsol-

latban: az egyik bele akart nyugodni, a másik fel akart lázadni ellene. Ez az ellentétes cselekvési szándék összeütközést (konfliktust) eredményezett kettőjük között.

Nos, a konfliktus az, ami minden színdarab meséjében közös. Konfliktus nélkül nincs dráma. Képzeljünk el egy olyan darabot, ahol az első felvonástól az utolsóig minden szereplő minden szereplővel egyetért! Nézhetetlenül unalmas lenne. No, persze, a mindennapi életünk is tele van apró-cseprő konfliktusokkal, mégsem lehetne valamennyiből drámát írni. A drámai konfliktusoknak ugyanis megvan-
nak a maguk sajátos törvényszerűségei: nagyfeszültségű, nagy indulatok csapnak össze a színpadon; nagy a tétje; közérdekű.

Hogy a fenti konfliktusban erős szenvedélyek feszülnek egymásnak, láttuk, nem szorul

Iszméné (Sándor Ágnes), Antigoné (Lukács Klára)

**Antigoné (Lukács Klára),
Kreón (Samodai György)**

bizonyításra. Azt is könnyű elgondolni, mit kockáztat Antigoné, amikor egy zsarnok király parancsa ellen fellázad – természetesen az életével játszik. De mit nyerhet vagy veszíthet ezen a játszmán a nagy drámai ellenfél, Kreón? Ezt fogjuk meglátni a következő jelenetből.

*

Szophoklész: Antigoné (Antigoné a király előtt)

*

Ez a király a hatalmánál fogva egyetlen intéseével halálba küldhette volna lázadó unokahúgát. De nem ezt tette. Minden erejét latba

vetve harcolt, hogy a lányt megtörje, bűnösségének elismerésére bírja, vagy ha ezt nem tudja elérni, legalább a körülállók a lány ellen hangolja. Miért fontos ez neki? Világos. Kreón egy napja király. Ha a nép azt látja, hogy akarátát még a saját háza népére sem tudja rákényszeríteni, oda a tekintély, s akkor meginog a trón. Tehát ami itt kockán forog: emberélet az egyik oldalon, királyi trónus a másikon.

Sokkal nehezebb megragadni a harmadik kérdést: miért közérdekű, miért aktuális ma az Antigoné konfliktusa, mi közünk van nekünk, nézőknek ehhez a kétezeréves históriához?

Az emberekben ébresztett gondolatoknak kell időszerűnek lenniük, nem az ábrázolt eseményeknek. Amíg létezik a világon erőszak, amely arra kényszerít embereket, hogy lelkiismeretük parancsa ellen cselekedjenek, az „Antigoné” cselekménye aktuális marad.

*

Szóltunk az eddigiekben a dráma cselekményéről, középpontjában a konfliktussal – szóljunk most a drámák főszereplőiről! A nagy drámái hősokeket – Antigonétól Hamletig, Rómeótól és Júliától Bánk bánig – összeköti egy közös vonás: valamennyien az átlagból kiemelkedő, rendkívüli emberek. Szenvedélyesen hisznek valamiben – legyen az a haza, a becsület, az érzések, a gondolat, a lelkiismeret szabadsága –, s ezért a meggyőződésükért felveszik a harcot önmaguknál sokkal hatalmasabb erőkkel: például a királlyal, a törvénnyel, a közvéleménnyel. Bukásuk tragikus, és felemás, összetett érzést vált ki a nézőből. Lesújt és felemel egyszerre. Lesújt, mert megrendülünk a sorsukon – a nagyság porba hullása szánalmat és félelmet ébreszt. Felemel, mert érezzük a hősi harc szépségét, az erkölcsi győzelmüket. Ezt az összetett érzést a régi görögök katarzisznak nevezték. Véleményük szerint, aki ezt átéli, jobb, tisztább

ember lesz – azt is jelenti a szó: „megtisztulás”.

Itt mindjárt tennünk kell egy megszorítást. A „nagy ember” és a „jó ember” nem feltétlenül azonos sem a színpadon, sem az életben. Akadnak az irodalomban – bár kisebb számban – negatív drámai hősök is, gonosz emberek, akiknek a bukása ugyancsak képes kiváltani a katarzisélményt. Egyik legjobb példa rá Shakespeare III. Richárdja.

Hőse történelmi személy, Anglia királya a középkorban. Bár királyi családból származott, születésekor szinte semmi esélye nem volt a trónra, hiszen csak oldalági rokon, ráadásul a saját családjában harmadik fiú-

Lady Anna (Tolnai Katalin),
III. Richárd (Samodai György)

gyermek. Mégis király lett; szinte karddal szűrt magának utat a trónhoz, eltéve láb alól valamennyi vetélytársát: a királyt, a trónörökösöt, a fivérét, az unokaöccsét. Szédületes sikersorozatának a kegyetlenségén és a gátlástalanságán kívül volt még egy titka: úgy tudott bánni az emberekkel, mint egy hegedűművész a hangszerén.

Legfantasztikusabb példa erre az a mód, ahogyan az általa meggyilkolt trónörökös fiatal özvegyét elcsábítja. A III. Richárd leghíresebb jelenetében Shakespeare szinte megoldhatatlan feladatot ad a színészeknek. Meg kell formálni egy mindenre elszánt, nyomorék férfit, aki megölte a királyt és a trónörökösöt, s a még alig kihűlt holttest mellől, a temetési menetben elcsábítja a szép és fiatal özvegyet; s meg kell formálni egy nőt, aki ennek a csúnyaságáról és gonoszágáról híres férfinak – a férje gyilkosának – képtelen ellenállni.

*

Shakespeare: III. Richárd (Gloster és Lady Anna jelente)

*

Akárhogyan is van, tiszteletet ébreszt ez a férfi, a természetnek ez a hátrányos helyzetű gyermeke, aki egy szál maga felveszi a harcot olyan gigászi erővel, mint a természet és a társadalom törvényei, szembeszáll velük „semmivel minden ellen”, és győz. Más kérdés, milyen eszközökkel és milyen áron. Amikor az általa felidézett vérfolyam őt is magával sodorja, bukását megérdemeltnek érezzük, tán fel is lélegzünk, mégis megrendülünk, s nem érzünk kárörömet.

Vannak azonban olyan drámák is, ahol a főhős bukása láttán feltámad bennünk az a bizonyos „legszebb öröm”. A szindaraboknak ezt a másik csoportját, ahol a főhőst nem nagyobboknak, hanem kisebbnek érezzük önmagunknál, s amelyeknek elsődleges célja, hogy nevetést fakasszanak, vigjátéknak, komédiának nevezzük.

Cleante (Mihály Gábor), Harpagon (Horti László), Marianna (Sándor Ágnes)

Ránduljunk át most egy kissé a komédia birodalmába, és nézzünk meg egy jelenetet a 17. század nagy francia vígjátékírója, Molière „A fősvény” című komédiájából! Azt a részt, ahol Harpagon úr, a vén zsugori nősülni készül, és jövődöbelijét bemutatja a fiának.

*

Molière: A fősvény (Gyűrűjelenet – 1. változat)

*

(A műsorvezető váratlanul félbeszakítja a jelenetet!) Álljunk meg egy pillanatra! Amit eddig láttunk, annak nem sok köze van az eredeti darabhoz, pedig Molière szövegén nem változtattak a szereplők, sőt igyekeztek mindent lelkiismeretesen el is játszani, ami a szövegben le van írva. Benne van például, hogy öregember fiatal lánynak udvarol, tehát nyilván fiatalítani igyekszik magát. Benne van,

hogy a fiú érdekeit sérti ez a házasság, tehát hűvösen és elutasítóan bánik leendő mostohájával. Csakhogy, aki ismeri a darabot, az tudja, hogy itt egész másról van szó. Ahhoz, hogy eljuttassuk, ismerni kell a drámai szituációt. Az pedig a következő:

Cleante, a fiú már régóta udvarol egy fiatal lánynak titokban. Azt is tudja, hogy az apja bolond fejjel el akar venni egy önmagánál harminc évvel fiatalabb lányt. Ám hogy ez a két nő egy és ugyanaz a személy, azt most tudta meg. Először is tehát a megdöbbenést kell eljátszania. Ebben a megvilágításban azután a szavai is új értelmet nyernek – nem elutasítás többé, hanem burkolt szerelmi vallomás, amit a lány megért, sőt viszonz, a papa viszont félreért.

Végül Harpagon úr sem egészen azt játszotta, amit a drámai szituáció megköve-

telt. Vele ugyanis egy élelmes házasságközvetítő asszony elhitette, hogy Mariannának sajátos ízlése van: minél öregebb egy bácsi, neki annál jobban tetszik. Márpedig, ha Harpagon úr ezt elhiszi, nem fiatalítania, hanem öregítenie kell magát, ha tetszeni akar a menyasszonyának.

Nézzük most meg még egyszer a jelenetet ebben a felfogásban – ezúttal végig! A jelenetben tanulmányozhatjuk azt a gazdag eszköztárat, amelynek segítségével a vígjátékiró nevetést fakaszt: a komikum fajtáit. Két legismertebb ága a helyzetkomikum: a félreértésekből adódó mulatságos helyzetek; valamint a jellemkomikum: a fonák emberi tulajdonságok felnagyítása, kigúnyolása.

*

Molière: A fősvény (Gyűrűjelenet – 2. változat)

*

Ugye, mennyire másról szól így a jelenet? A következő jelenetben, Harpagon úr monológjában a komikumnak egy bonyolultabb, összetettebb formájával ismerkedhetünk meg. Monológnak nevezzük egy szereplő hosszabb, összefüggő szövegét a színpadon, amelyet rendszerint nem a partnerhez intéz, hanem közvetlenül a nézőkhöz.

*

Molière: A fősvény (Harpagon monológja)
(Megjegyzés: A jelenetet úgy fejezzük be, hogy Harpagon úr a felindulástól szívrohamot kap és meghal.)

*

Megfigyeltük, mi történt? Nevettünk, és egyszerre csak az ajkunkra fagyott a nevetés. Már az is elgondolkodtató, min nevettünk. Egy ember elveszíti élete egész értelmét, a pénzes ládáját, mi meg vigyorgunk rajta. Siessünk hozzátenni – joggal! Harpagon úr pénzimádata annyira túlzott, hogy az valóban nevetséges. Mégis, amikor úgy felizgatja

magát, hogy belehal, már nem tudunk olyan felhőtlen jókedvvel mulatni rajta: a komédia átcsapott tragédiába. Ezt a komédiaként átélt tragédiát, vagy a komédiába átcsapó tragédiát nevezzük tragikomikumnak, ha egy egész darab erre a hatásra épül fel, tragi-komédiának.

*

Egy töredelmes vallomással tartozunk: ismét csaltunk. Meghamisítottuk Molière művét – nem a szöveget, hanem megint csak a szituációt. Harpagon úr az eredeti darabban nem hal meg, a pénzét is visszanyeri, a fiatalok is egymáséi lesznek, egyszerűen minden jóra fordul, a darab hepienddel (megnyugtató, boldog végkifejlettel) végződik, mint a vígjátékok általában. A komédia nem csapott át tragédiába, csak súrolta a határsorompót. Mi csupán azt kívántuk szemléltetni, milyen törekény és ingatag ez a sorompó. Mire észbe kapunk, ismét a tragédia területén járunk.

A tragédiának eddig a klasszikus, hagyományos formájával ismerkedtünk meg, amely az eseményeket a rendkívüli hős köré csoportosítja, és katarzisélményt vált ki a nézőkből. Léteznek azonban más dramaturgiák, drámaírói eljárások is. A nagy francia drámaíró, Sartre például nem a drámai jellemre, hanem a drámai helyzetre építi a darabjait.

Egy példával szeretném megvilágítani, mi a drámai helyzet. Megy a vándor az úton. Egyszerre csak kétfelé ágazik az út. Jobbra tábla: „Ha erre indulsz, meghal az apád!” Balra tábla: „Ha erre indulsz, meghal a fiad!” Visszafordulni nem lehet, az útkereszteződésnél sátrat verni nem lehet, harmadik út nincs. Választani kell a két út között, de bármelyiket választja, a végállomáson tragédia várja. Ezt a kutyaszorító helyzetet nevezzük drámai helyzetnek. Nem kell rendkívüli hősnek lenni, hogy valaki belesodródjék.

Drámai helyzetek sorozatára épül Sartre „Temetetlen holtak” című tragédiája. Hősei

francia partizánok, akik a második világháború idején felveszik a harcot a megszállókkal. Néhányukat elfogják, és kegyetlen kínzásokkal próbálják kiszedni belőlük, hol van a vezetőjük, Jean. Ez drámai helyzetnek tűnik, pedig nem az. Azért nem, mert a partizánoknak valóban nincs fogalmuk Jean hollétéről, tehát nem kerülnek választás elé, hogy hősök legyenek-e vagy árulók – csak egy lehetőségük van: szenvedni és hallgatni.

Aztán egyszer csak közbejön valami, ami a helyzetet valóban drámaivá teszi. Belöknek közéjük egy fiatal falusi legényt, akiben ők döbbenetesen ismerik fel Jeant. Jeant nem mint partizánt fogták el, hanem mint járókelőt, akinek tisztázní akarják a személyazonosságát, s mivel a falu tele van a szövetségeseivel, ez nem ígérkezik túl nehéznek. Minden esély megvan, hogy estére kiszabaduljon, ha a többiek nem árulják el. Ettől fogva a hallgatás a partizánok számára komoly erkölcsi erőpróbát jelent.

De alig kevésbé drámai Jean helyzete is. Tehetetlenül kell tűrnie, hogy miatta kínozzák halálra a legjobb barátait, köztük egy Lucie nevű partizánlányt, a szerelmét és Lucie kisöccsét, aki még egész gyerek. Mondhatnánk erre, hogy Antigoné tudná a kötelességét hasonló helyzetben – feljelenené magát, hogy társait megkímélje a kínzásoktól. Csakhogy Jean ezt sem teheti. Ő ugyanis fontos küldetésben jár erre: hírt kell vinnie a hegyekbe hatvan partizánnak, hogy ne jöjjenek ide, mert a falut megszállta az ellenség. Ha nem szabadul ki időben, hatvan ember halálát okozza. A helyzet olyan drámai, hogy szinte fozkozhatatlannak tűnik. Ám Sartre a második felvonásban egy mesteri fordulattal még tovább fokozza. Ezt a részletet fogjuk látni.

*

Sartre: Temetetlen holtak (jelenet)

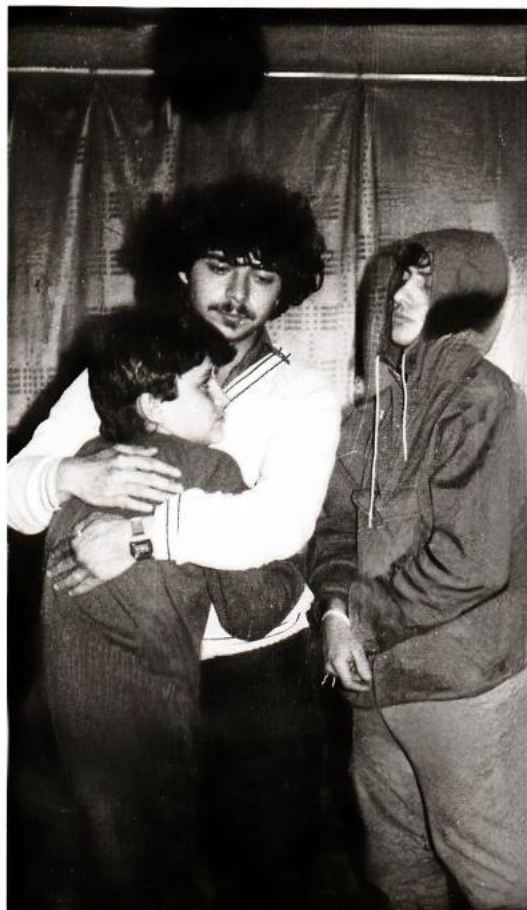
*

Láttuk, hogy a konfliktus mellett a választásnak, a döntéskényszernek jut a legfőbb szerep a drámai cselekményekben. Ez a választási

helyzet azonban a különféle dramaturgiáknál más és más formában jelentkezik. Antigoné szabadon dönthet arról, hogy hős lesz, Richárd arról, hogy gazember – mindketten választhattak volna egy másik utat. A Temetetlen holtak partizánjainak választási szabadsága csak látszólagos, hiszen ők csak két tragédia közül választhatnak.

Megint más a helyzet a német Bertolt Brecht drámaiban. Ő is választás elé állítja a

Francois (Csőre Gábor), Jean (Medve Gábor),
Henri (Samodai György)

Kurázsi mama (Lukács Klára),
Őrmester (Mihály Gábor)

hősét, csak hogy nála a tragédia rendszerint azért következik be, mert – bár volna helyes út – a főhős valami hibás meggondolásból, többnyire saját, személyes érdekei sugallatára a helytelen utat választja. Brechtnek nem az a célja, hogy a hőst sajnáljuk (ez nem tilos, csak magánügy), hanem az, hogy gondolkodjunk, hol követte el a hibát, mit kellett volna tennie. Erre az értelemre ható, ítéletalkotásra készítő, gondolkodtató színházra egyik legszebb példa Brecht híres, háborúellenes színműve, a Kurázsi mama.

A dráma a harmincéves háború idején játszódik. Hőse egy élelmes, bátor, talpraesett ke-

reskedőasszony, aki ekhós szekerekkel járja a frontot, és csizmát, pálinkát, meggy mást árúsit mindkét tábor katonáinak – közben szépen megszedi magát. Csak azon izgul, hogy jó sokáig tartson a háború, ez a ragyogó kereseti forrás, hisz az így szerzett pénzből akar boldog, gondtalan életet biztosítani a gyerekeinek. Nem veszi észre – és ez a tragikus tévedése –, hogy a háború a kisember számára csak bajt, nyomorúságot eredményezhet. Erről még az sem győzi meg, hogy mindhárom gyerekét a háború következtében veszíti el.

*

Brecht: Kurázsi mama (jelenet)

PÁLYADÍJ

Szeifner Ferencné írása (részlet)

Az Országos Pedagógiai Intézet és az Arany János Színház pályázatot hirdetett magyartanárok részére. A pályázat témája: a drámatanítás kérdései az általános iskolai magyartanításban. Szeifner Ferencné pályamunkája a zsűri kiemelt különdíját nyerte. A pályamunka jelentős részét az Ascher Színház által szervezett beavató színházi műsorunk, a Színházi egyszeregy anyagának tanórai feldolgozása, a módszer tapasztalatainak ismertetése tette.

A tanterv megadja a lehetőséget, hogy a tanórai anyagot élménynyújtó színházlátogatásokkal és fantázia-mozgató, kreatív feladatokkal kiegészítve a diákokat közel hozzuk a dráma és a színház művészetéhez. Ami még nincs megoldva, s amin érdemes lenne töprengeni, az a kamasz korosztály speciális problémáinak ábrázolása színpadon. (Hangsúlyozom: nem „ifjúsági” művekre, hanem az ifjúságról szóló művekre gondolok.)

Abba a tükörbe, amelyben a század önnön lenyomatát láthatja, egy 12–14 éves gyerek szinte sohasem pillanthat bele úgy, hogy a saját ábrázata nézzen vissza rá. Ennek a

hiánynak fő okát ma a „tabuk és fétisek” túlzott tiszteletében látom. Elvileg mindenki egyetért abban, hogy az ifjúsággal foglalkozó művekre szükség van, de akkor jön a „csak”. Csak a tanár-diák viszonyt nem tanácsos oly módon feszegetni, hogy a pedagógusok érzékenységet megbántsuk; csak a család gyakran recsegő-ropogó intézményének ábrázolásával ajánlott az óvatosság, mert ha túl mélyre ásunk, esetleg a maradék tartószerkezet is összedől; csak a habcsók-diákszerelmen túli vergődésekről és indulatokról illik úgy tenni, mintha nem léteznének vagy másodrendű fontosságúak volnának; csak az iskolai eszmények és a környező világ közti feszültség feltárhatóságának a mértékében nem tudott még eddig senki megegyezni.

Marad tehát a kedves humorú diákcsínyek, az obligát hepienddel végződő iskolai bonyodalmak ártalmatlan és jópofa világa az örökösen változó diákszlengben megfogalmazva, mert abban legalább megegyeznek a vélemények, hogy az erkölcsnemesítő tandrámák kora végképp lejárt.

Minderről személyes tapasztalataim vannak mint a Magyar Rádió ifjúsági írójának. Tudom, mennyivel könnyebb a gondolataimat mese formájában megfogalmazni, mint realiztikus élethelyzetbe ágyazva; hány-szor kell egy-egy részt átírni, hány aggodalmas szempontra kell tekintettel lenni. Elvégre, ha két vonat összeütközik egy hangjátékban, a Rádió kötetnyi tiltakozó levelet kap a MÁV-tól, de két repülőszőnyeg összeütközését a kutya sem nehezményezi.

Nagyon fontosnak tartanám, hogy – túl a színházművészet iránti fogékonyság felkelésén – megtanítsuk a gyerekeket nyitott szemmel járni-kelni a környező világban, kritikusan és felelősséggel figyelni az eseményeket, elsősorban persze a maguk szűkebb körében. Ebben a színház felbecsülhetetlen szolgálatot tehet. Több lehetősége

Szeifner Ferencné
a beavató színházi műsorban

van rá minden más rokon művészetnél. Az olvasás során a műélvező kettesben van a műélvezet tárgyával, a könyvvel; a filmet a moziban kollektíven nézzük ugyan, de az élmény közvetítője, a színész valós mivoltában nincs jelen; a színház az egyetlen, ahol két emberi közösség (a színtársulat és a közönség) közvetlenül, az élőszó erejével hat egymásra.

1985–1986

HUMORBAN NEM ISMEREK TRÉFÁT

(válogatás Karinthy Frigyes műveiből)

Egy hamis ékszer a valóditól laikus szemmel olykor szinte lehetetlen megkülönböztetni, ám a szakember megfelelő vegyi eljárás segítségével pontosan kimutatja, melyik az igazi, melyik az utánzat. Az emberi értékek eredeti volta gyakran nem kevésbé nehezen kimutatható. Karinthy Frigyes a zseniálisan könnyed kis karcolatokban és jelenetekben csalhatatlan vegyszert használ az álműveltség, álérzékenység, áltehetőség, álönzetlenség leleplezésére: a humort. Az ő szemüvegén át nézve ezek az álértékek, amelyek a hétköznapi életben oly gyakran megtévesztenek bennünket, nem kevésbé tűnek átlátszónak és primitívnek, mint egy vásári mutatványos filléres trükkjei.

Palló (Horváth Imre), Mosonyi (Soltész László)
a „Tehetség” című jelenetben

Igazgató (Horti László), Bella (Lukács Klára) az „Ugyanaz férjben” című jelenetben

**Tardy-Koós György (Tordai Attila),
Takáts Alice (Tolnai Katalin)**

**Okos Katica (Sándor Ágnes),
Királyné (Lukács Klára)**

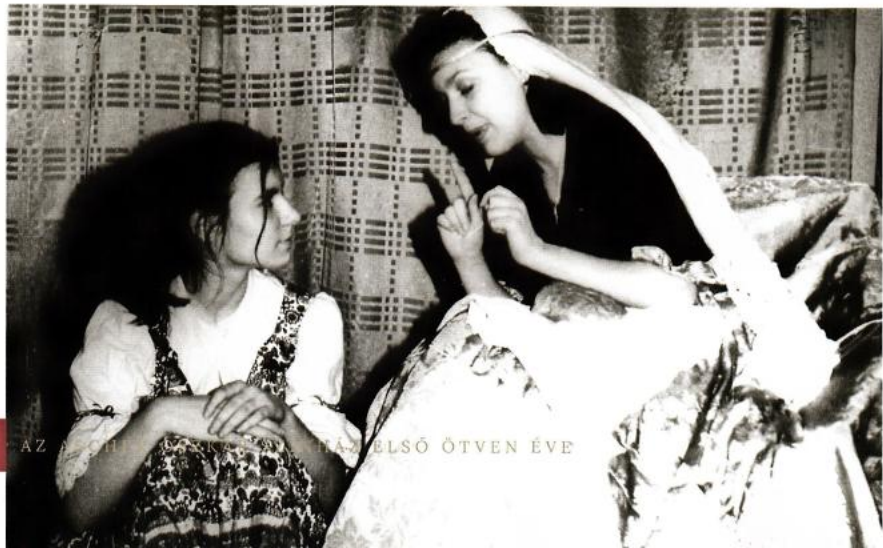
SZOMORY DEZSŐ.
DR. TAKÁTS ALICE
(dráma)

Takács Alice doktornő Markovits László kutatóbiológust szereti mély és életre szóló szenvedéllyel: a férfit, aki feláldozta magát érte, és vállalta helyette a börtönbüntetést egy gyógyíthatatlan beteg életének kioltásáért. A nagy szerelem azonban mégsem végződik beteljesüléssel. Alice ugyanis közben az egyedüllet és az elkeseredés hatására odaadta magát az ifjú Tardy-Kós Györgynek, a professzor fiának, s most gyermeket vár tőle. A fiú a maga öszinte, egyszerű módján ragaszkodik szereti az orvosnőt, de maga is érzi, hogy ő csak futó epizód volt a lány életében...

Bűnösnek tekinthető-e az orvos, aki egy gyógyíthatatlan, szenvedő embert a másvilágra küld át egy injekcióval?

CSETÉNYI ANIKÓ:
OKOS KATICA
(mesejáték)

Mirkó, a bergengóc királyfi tanulmányútról tér haza nevelőjével, Plajbász kamarással. Hazaértekor régimódi mamáját rettenetes hírrel lepi meg: útközben megházasodott! Mi több: egyszerű parasztlányt vett feleségül, aki ráadásul híres az okosságáról...

MOLNÁR FERENC: SZÍNHÁZ

(jelenet)

MOLNÁR FERENC:

Ó, SZENT MŰVÉSZET!

(jelenet)

MOLNÁR FERENC: LILIOM

(részlet)

TENNESSEE WILLIAMS:

EZ A HÁZ BONTÁSRA VÁR

(egyfelvonásos felújítása)

Az 1985/86-os stúdiósok műsora

A Molnár-jelenetekhez egységesítő keret-szereplőként Cupidót választottuk, hisz az ő szeszélyesen elröpített nyil vesszői bonyolítják a szereplők sorsát. A „keret keretének” ötlete már abból a tényből következett, hogy a műsor stúdióvizsgának készült. A előadást a függöny mögötti készülődés ideges alapzaja, díszlettologatás hangjai indítják, míg végül a lámpalázás Cupidót társai a függöny alatt valósággal kigurítják a nézőtérre.

A közönséget nem zavarta az, amin egy szakértő joggal fennakadt volna – a műsor „vegyes felvágott jellege”. A Molnár-jelenetek ugyanis sem stílusban, sem gondolati anyagukban, sem műfajban, sem hangulatban nem illettek Williams egyfelvonásosához. (Egy stúdióbemutakozásnál ez nem is szempont, de egy nyilvánosságra szánt műsornál igen.) Szerencsére az átrendezési szünet és átkötő zene elég hosszú volt az át-hangelődéshez, s a két kitűnő rendezés fedlertette a stílusterést.

A PROFI A POKOLBAN IS PROFI

Szeifner Ferencné írása

Sohasem tudtam igazán hova tenni Molnár Ferencet. A szecesszió rafinált erotikája és ironikus távolságtartása, a szentimentalizmus, a franciásan ötletes könnyedség és

a félreismerhetetlen pesti humor ötvözte számomra vészesen súrolja a giccs határát. Az első két jelenettel (Színház; Ó, szent művészet) nem is volt gondom – a mester ujjgyakorlatai, szellemes kis blödlük, amelyek aligha léphetnek fel valaha is irodalmi igénnyel.

Habár... habár azt hiszem, mégsem volt kár, hogy műsorra tűztük őket. A rendező okkal érezte meg, hogy stúdiófeladatnak nincs alkalmasabb anyag, mint az, ahol a ritmusváltások, a csattanók, a színpadi karakterek és a jelenet hangulati íve maximálisan magán viseli a profi keze nyomát. Elvitathatjuk Molnár Ferenc művészi nagyságát, de mesterségbeli tudását nem. S aki most tanulja a mesterséget, annak nem árt, ha szembesül egy anyaggal, ahol a legapróbb gesztusnak, minden elejtett szóznak dramaturgiai oka van, és minden rész az egészet szolgálja. A szereplők a megmondható, mennyi erőlködéssel járt eljutni a könnyedségnek arra a fokára, amikor az erőlködés már nem látszik.

Kővári (Varga Lajos) és Sárközi (Sándor Júlia)
a „Színház” című jelenetből

Julika (Szeifner Judit) és Marika (Sándor Júlia)
a Liliomból

Am a harmadik drámarészletet, a két kis cseléd beszélgetését a Liliomból már nem lehet ilyen egyszerűen elintézni. Az zavar, hogy a két kis cseléd kortársa Kosztolányi Édes Annájának, Bródy Dadájának, hozzájuk képest az ő „mézescsók és piros lemonádé-romantikájuk” szinte bántó, mégsem tudok szabadulni a varázsuktól. Valóságos háttért érzünk mögöttük: a Városliget vasárnapi, színes forgatagát, de a lábuk alatt a talaj nem valóságos; a vonzó tarkaságú lumpenvilág valahol a levegőben lebeg, akár a délibáb vagy – stilszerűbb hasonlattal élve – egy elszabadult léggömbcsokor.

A darab végén cseppet sem ér váratlanul a szerző abszurd ötlete – mármint hogy a je-

lenet a mennyországban játszódik –, hiszen ez a mennyország olyan erősen emlékeztet egy pesti rendőrkapitányság őrszobájára, mint Marika és Julika hiányos ismeretekből és tiszta érzésekből szőtt üveggöngy-álmovilága a mennyországra. Azt hiszem, a szereplőknek sikerült megragadniuk ezt a meghatározhatatlan többletet, amely a Liliomot a század eleji kabaréhumor cseléd-kupléinak szintje fölé emeli.

EGY FESZTIVÁL TANULSÁGAI

Az „Ez a ház bontásra vár” című előadásunk a Budapesti Színház Napokon

Timár Tibor írása

Váratlanul csengett az iskolában (ahol tanítottam) a telefon. A Budapesti Művelődési Központból kerestek, s megbeszélésre invitáltak a közelgő Budapesti Színház Napok alkalmából. El sem tudtam képzelni, hogyan szereztek tudomást rólam. Kiderült, hogy hónapokkal korábban Anikó jelentkezett a „Dózsán” keresztül a Budapesti Színház Napokra, s találomra beírta versenyprogramnak a „Takács Alice”-t. Mivel a darab szereplőinek a többsége azóta már szétszóródott, így az nem jöhetett szóba. Pillanatok alatt kellett dönteni, s mivel nem tudtam, milyen körülmények között lesz a fesztivál (őreg róka vagyok én már ahhoz, hogy egy üres teremmel is beérjem), így hát az „Ez a ház...” mellett döntöttem. Ehhez a darabhoz csak fényre van szükségünk, a hazai színpadon megemelt dobogósort melőzni tudjuk.

Úgy hozta a sors, hogy elfoglaltságom miatt nem mehettam el a megbeszélésre, így hát Timár Andrást, az egyik szereplőt küldtük el. Becsületére legyen mondva, mindent elintézett, amit rá bízunk: lett megfelelő terem – egy mozihelyiség kamaraszín-

paddá átalakított változata –, több csoport szintén ezt a termet használta a régimódi, korszerűtlen színpad helyett. A világításról is gondoskodott, beszélt az ottani műszakkissal a zenei lehetőségekről, helyszíni próbát szervezett, egyszóval minden sikerült, de hogyan! András a létező összes „főmuftival” összeveszett – mondván, a cél szentesíti az eszközt. Szó mi szó, el is tudtuk képzelni, hogy a szokásos szervezetlenség uralta a terepet, így hát látatlanban is igazat adtunk neki. Diplomáciai érzékemnek köszönhettem, hogy botrány nélkül megúsztuk a kínos szituációt.

Az előválogatóra 1987 áprilisában került sor (majdnem egy évvel az eredeti bemutató után.) Külön öltözöt kaptunk, ahol a „főszereplőt” újjelmezbe öltöztettük: színesre festették a szereplők a kelléksárkányt, s ezzel elütötték izgalmaikat.

Meglepő volt, hogy „steril” körülmények között kellett játszanunk: a nézőtérén mindössze a három zsűritag ült. Megszoktuk, hogy a közönség reakciójából „érez-zük” a darabot, de erre most nem volt lehetőségünk. Annál meglepőbb volt, hogy a darab végén felcsattant a taps – a háromtagú zsűri tapsolt, sőt viccesen megjegyezték, hogy ez többet ér, mintha több százan verték volna szét a házat, elvégre a szakmáról van szó! Őszintén szólva én nem sokat láttam a darabból – a fenti műszaki fülkében irányítottam az ottani technikust, így bokros teendőim közepette inkább csak az előadás hangulatára következtethettem.

*

Az előválogató zsűri bírálata az előadásról: Igen átgondolt és sikeresen kivitelezett produkció. Gyakran játsszák, s gyakran bukik meg, mert életkorban meg nem felelő szereplők alkalmazása esetén a játék nem szó-lal meg. Egy-két esztendővel idősebb ját-szók esetén a bukás biztos. Elkezdene

„gyerekezni”, nincsen hamvuk, szóval ebben a korban rengeteget számítanak az élet-évek.

Mindkét szerepre egyszerű gyerekek állnak rendelkezésre, akiket a rendező okosan, találékonyan vezet. A lány sorsát, a fiú vágyait nagyon jól el tudom hinni, s mert elhiszem, megrendít, ami különben nem szokott. Sorolhatnám a kitűnő játékokat, a jól értelmezett s jól elmondott mondatok sokaságát, de ebben az anyagban nem ez a dolgom. A néhány negatívumot szeretném említeni, hogy – esetleg, amennyiben véleményemmel egyet lehet érteni – a dolog még jobb formában kerüljön bemutatásra.

A kidolgozott, átgondolt előadás azt hozza magával, hogy inkább általánosságokat mondok, amelyek elmozdulásokat hozhatnak létre egyes pontokon; annál sokkal finomabb az egész szöveg, semhogy bizonyos hibás pontokra mutathatna kezdeni a tanácsadást.

Helyenként picit teátrálisabbak a gyerekek, mint szabadna, s akármilyen keveset, de „gyerekeznek” ők is (a kettő nem ugyanaz). A teatralitás, ugye, a kifelé történő erősebb magamutogatás ahelyett, hogy én „látnék bele”. A gyerekezés pedig az a könnyen rajtakapható gügyögés, amit szórva nyosan, nem jellemzően alkalmaznak. (Nem téveszttem össze a lány affektálásával.)

Nem tűnik jónak az eleje-vége dal. Részenben, mert a játékban szerepel egy nagyon erős dramaturgiai hatású ének, részben azért, mert a túl konkrét szöveg, főleg a végén, más minőséget sugall és – ami nagy hiba – magyarázkodást.

A lány kicsit többet sajnálja önmagát a kelletténél. A fiú egy kicsit többet sajnálja a lányt a kelletténél. Több önáltatás, elhitt álom, kissé kevésbé görcsösen!

Használandó, ami használható, és amivel a kitűnő képességű kollektíva egyetért.

*

Nagy sikernek könyvelhető el, hogy az erős és ismert mezőnyben a produkció a döntőbe jutott. Bekerülni az év legrangosabb fővárosi amatőr szemlájére önmagában is nagyon szép teljesítmény.

Előre tudtuk, hogy a zene vitára ad alkalmat, így hát nem lepődtünk meg, hogy a legélesebb bírálat ebből a szempontból ért bennünket. Úgy döntöttem, hogy a fesztiválra lecserélem az eredeti zenét. A szereplőknek alig tudtam beadagolni a hírt, ők meghatóan ragaszkodtak a megszokott zenéhez. Juli majdnem sírva fakadt az első felújító próbában, amikor „idegen” zenével ment a darab.

Elérkezett a Budapesti Színjátszó Napok ünnepélyes megnyitása. A fesztivál helye az Ady Endre Művelődési Ház volt. Az előző évekhez viszonyítva valóban fesztiválhangulat fogadta a résztvevőket. Megjelent egy fesztiválújság is, amelyben az „ascherosok” közül Timár Tiborral és Timár Andrással közöltek interjút. Nyüzgés, izgalom, a különböző csoportok tagjai tétován ismerkednek egymással.

Kicsit bosszantó, hogy a nyitó programmal egy időben a ház Haumann-estet szervezett, ez megosztotta az első produkció közönségét. A nézők ingáztak a nagyszínpad és a kamaraszínpad között. Az első napon még nem ment minden olajozottan, a közönség nem tudta, hol és mikor kezdődik a következő produkció, csak a büfé előtti sor hirtelen megcsappanásából lehetett következtetni arra, hogy kezdődik az előadás. (A következő napokon már hangosbemondó közölte a pontos programot.) Az előadások után fesztiválklubot szerveztek, ezen mi nem maradtunk ott, mivel a világ másik végén lakunk.

Az Ascher Színpad előadására rögtön az első napon, 1987. május 21-én, a kései órákban került sor. Az aznapi négy csoport közül mi szerepeltünk utoljára. Az eredeti program szerint is 22 óra után kerültünk volna

sorra, ez azonban még kitolódott, mivel a „Társulat” meglehetősen avantgárd produkciója több mint két órát vett igénybe. Ennem dühített, hogy miattuk nem sokkal éjfél előtt kezdhettünk. Ez érezhető volt a közönség létszámán is. A szereplők a késő éjszakai óra ellenére is frissen, szokott formájukat hozva oldották meg feladatukat.

Az előadás kezdete előtt megszólalt bennem egy hang: lesz, ami lesz, mégis az eredeti zenét adom be. A gyerekek még egyszer „lejárták” a színpadot, még egy kis idegesség, mert nincs, aki kezelje a lámpákat, végül megoldódik minden. A nézőtér elsőtétül, és megszólal az eredeti zene. A szereplők utólag mesélték el, hogy majdnem elbógték magukat örömlükben. Ez a váratlan fordulat feldobta a darabot. Jól sikerült az előadás!

A másik két nap produkciói közül szinte valamennyit láttam. Szerintem egy ilyen fesztivál lényege, hogy különböző jellegű, munkastílusú csapatok megismerjék egymást, s a közönség a legszélesebb palettáról választhassa ki a számára megfelelőt. Az előválogatást dicséri, hogy a fesztivál programja sokszínű volt.

A fesztivál utolsó napján került sor a rendezvénysorozat értékelésére. Okos, hozzáértő, szakmailag rendkívül hasznosítható bírálatot mondott a zsűri a produkciókról, de kemény, majdnemhogy kioktató stílusban. Nekem a nyers szókimondás nem jelentett újdonságot, én már hozzászóltam ehhez a hangvételhez, de örültem, hogy a két szereplő nem volt jelen. Őket megperzselt volna az éles, helyenként durva kritika – akár egyetértünk vele, akár nem.

A zsűri rendkívül hervasztónak ítélte a három napot. Még az általuk legjobbnak ítélt, fődíjas produkcióban is rengeteg negatívumot találtak. Értékelésükben elsődleges szempont volt, hogy a csapat tagjai mit játszanak, és a darabot miért adják elő. A zsűri

Willie (Sándor Júlia) és Tom (Timár András)
az „Ez a ház bontásra vár” című darabról

általános véleménye: a darabok többségét szakmai kidolgozatlanság, gondolati közhelygyűtemény, formai-stílus zavar jellemezte. A csoportoknál nem érezték azt a belső kényszerítőerőt, ami az anyaghoz hajtotta a rendezőt. A szereplők többsége elképesztően beszél, modoros. Általában őszinte hittel, de sok hamis hanggal artikulálnak. (A véleményeket szó szerint idéztem jegyzeteimre támaszkodva.)

Szigorú kritikával kellett szembenézniük a résztvevőknek. Én, személy szerint szeretem, sőt elvárom az őszinte, bíráló szót, ha az segítő szándékú, de egy fesztiválszűri-

nek nem az a dolga, hogy elvegye az amatőrök maradék életkedvét is. Nekem szempilám sem rezzent a minket ért kritika hallatán (néhány észrevétel hasznos és jogos volt), de voltak, akik szemmel láthatólag elkedvetlenedtek.

A fesztivál zsűrijének értékelése az „Ez a ház bontásra vár” című darabról:

- szenvedélyes, kemény darab helyett érzelmes, puha, szentimentális mű;
- a csiríiban meglevő feszültséget „szétvágja” a zene;
- az érzékiség ifjúsági darabbá degradálódott;
- bántó a zene szövegének és a tárgyak használatának párhuzama (záró kép), amely végleg „lefejezi” a darabot;
- nincsenek nyugvópontok a darabban, hiányoznak a reakciók;
- hibás a tárgyak és személyek közti kapcsolat;
- két-háromszintű vibrálás helyett még egy sem születik meg igazán.

A zsűri véleményét kozmetikázás nélkül vetettem papírra, de azt hiszem, a túlzás mindenképpen érződik. (Érdekes összevetni az előválogató és a fesztivál zsűrijének elmentéses bírálatát, kritikáját, pedig ugyanarról az előadásról van szó – mindössze egyetlen hónap különbséggel!) Az értékelés semmiképpen sem vette el a kedvünket, az a fontos, hogy mi tudjuk, mit miért csinálunk, s ahhoz az elkövetkezendő előadásokon is ragaszkodni fogunk.

Igyekszem a hasznosítható tanácsokat megfogadni, örülök, hogy nyomon követhettem az amatőr színjátszás jelenlegi folyamatát, nyitottan szemléltem ízlésemtől távol eső produkciókat is, de alapvetően hű maradok rendezői elveimhez, színházi eszményemhez. Nem haszontalanok az ilyen fesztiválok, s ha túltesszük magunkat az „élveboncolás” kínos percein, még jól is érezhetjük magunkat.